

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Štěpánka Plzánková

**Trestný čin znásilnění
dle § 185 trestního zákoníku**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 25. října 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 116 846 znaků včetně mezer.

V Praze dne 25. října 2022

Štěpánka Plzáková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za obrovskou vstřícnost a rady nejen během vedení této diplomové práce, ale taktéž během celého mého studia, kdy jsem se na něj mohla kdykoliv obrátit, čehož si velmi vážím. Zároveň chci poděkovat mým rodičům, mé sestře Báře, mé nejlepší kamarádce Barboře a mému příteli Václavovi, že při mně vždy stáli, podporovali mě a byli mi oporou v těžkých i lehkých chvílích. Oni sami moc dobře vědí, že bych to bez nich nedokázala.

Obsah

Úvod	6
1 Znásilnění v historickém kontextu	7
1.1 Starověk	7
1.2 Středověk	8
1.3 Novověk	9
1.4 První polovina 20. století	13
1.5 Druhá polovina 20. století	14
1.6 Úprava znásilnění v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.	17
1.7 Zhodnocení úpravy znásilnění v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.	19
2 Pojem trestného činu a jeho znaky	21
2.1 Skutková podstata trestného činu	21
2.2 Jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu	22
2.2.1 Objekt a předmět trestného činu obecně	22
2.2.2 Objekt a předmět trestného činu znásilnění	23
2.2.3 Objektivní stránka trestného činu obecně	23
2.2.4 Objektivní stránka trestného činu znásilnění	24
2.2.4.1 Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku	24
2.2.4.2 Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 2, 3, 4 trestního zákoníku ..	27
2.2.4.3 Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 5 trestního zákoníku	29
2.2.4.4 Jednočinný souběh trestného činu znásilnění	30
2.2.4.5 Následky trestného činu znásilnění	31
2.2.5 Pachatel trestného činu obecně	31
2.2.6 Pachatel trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	31
2.2.7 Subjektivní stránka trestného činu obecně	32
2.2.8 Subjektivní stránka trestného činu znásilnění	33
3 Mravnostní kriminalita	34
3.1 Mravnostní kriminalita – trestný čin znásilnění	35
3.1.1 Pachatelé trestného činu znásilnění	37
3.1.1.1 Trestání pachatelů trestného činu znásilnění	39
3.1.2 Místo a doba spáchání trestného činu znásilnění	40
3.1.2.1 Místo spáchání trestného činu znásilnění	40
3.1.2.2 Doba spáchání trestného činu znásilnění	41

3.1.3 Oběti trestného činu znásilnění	42
3.1.3.1 Základní typy obětí znásilnění	44
3.1.3.2 Previktivní faktory	44
3.1.3.3 Průběh znásilnění	45
3.1.3.4 Následky znásilnění	46
4 Porovnání skutkových podstat trestného činu znásilnění v právních řádech států, kde je znásilnění definováno na základě souhlasu	48
4.1 Istanbulská úmluva a judikatura Evropského soudu pro lidská práva	48
4.2 Skutková podstata trestného činu znásilnění v Německu	49
4.3 Skutková podstata trestného činu znásilnění v Dánsku	51
4.4 Skutková podstata trestného činu znásilnění ve Švédsku	51
5 Aktuální kauzy	53
5.1 Kauza Martina Zavorala	53
5.2 Kauza Jaroslava Dobeše alias guru Járy	53
Závěr	56
Seznam literatury a dalších zdrojů informací	58
Abstrakt	62
Název diplomové práce v anglickém jazyce	63
Abstract	63
Klíčová slova, Key words	63

Úvod

Trestný čin znásilnění je poslední dobou označován za druhý nejzávažnější trestný čin, a to po trestném činu vraždy, kdy se o něm mluví jako o vraždě duše. Jedná se o trestný čin s nejvyšší mírou latence neboli nejnižším počtem ohlášených případů, kdy jedním z důvodů tohoto jevu je právě obrovský zásah do nejintimnější sféry lidské bytosti. Jedná se o trestný čin velmi specifický, jehož rozbor je komplikovaný. Za cíl své diplomové práce si stanovuji komplexně vymežit trestný čin znásilnění z hlediska trestněprávního, s nezbytnými kriminologickými přesahy. K tomu mi mimo jiné pomůže i rozčlenění do pěti kapitol.

V první části diplomové práce se podívám na znásilnění z historického hlediska. Tuto část považuji za opravdu důležitou, jelikož zde můžeme pozorovat postupný vývoj a modifikaci institutu od starověku až do nynější právní úpravy v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku.

Následovat bude teoretická část týkající se pojmu trestného činu a jeho jednotlivých znaků, tedy skutkové podstaty trestného činu – objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka. Jednotlivé znaky rozeberu jak z hlediska obecného, jež aplikujeme na všechny trestné činy, tak velmi podrobně z hlediska trestného činu znásilnění.

Třetí část se věnuje mravnostní kriminalitě. Posunu se tedy z trestněprávního pojetí k pojetí kriminologickému. Nejdříve bude rozebrána mravnostní kriminalita jako taková a následně budu psát o pachatelích znásilnění, místě a době spáchání tohoto jednání a hlavně o obětech trestného činu znásilnění. Jsou to právě ony, které činí z deliktu znásilnění tak závažné protiprávní jednání.

Dále se přesunu k porovnávání skutkových podstat trestného činu znásilnění v právních rádech států, kde je znásilnění definováno na základě absence souhlasu. Jedná se o trend posledních let, kdy se zákonodárci snaží vyslyšet prosby široké veřejnosti, aby bylo kriminalizováno všechno sexuální násilné jednání, a nejen to, kdy bylo použito násilí či pohrůžka násilím či jinou újmou nebo využito bezbrannosti oběti. Je velmi pravděpodobné, že i Česká republika se k tomuto pojetí v budoucnu připojí, jelikož hlasy o přísnější definici znějí napříč celou společností.

Nakonec rozeberu aktuální a velmi medializované kauzy trestného činu znásilnění u nás, které přispívají právě k oněm prosbám o přísnější pojetí znásilnění v trestním zákoníku. Díky nim ovšem také roste zájem společnosti a její povědomí o závažnosti tohoto jednání. Toto je i cílem mé diplomové práce. Chtěla bych prokázat, že tento delikt si zaslouhuje

mnohem větší pozornost, jelikož statisticky každý z nás má ve svém okolí člověka, který se stal buď obětí, či dokonce pachatelem trestného činu znásilnění.

1 Znásilnění v historickém kontextu

Všechny instituty trestního práva se postupem času vyvíjely a redefinovaly, a co se týče trestného činu znásilnění, není tomu jinak. Tento trestný čin provází celé dějiny lidstva. Proto se v této kapitole pokusím osvětlit nejdůležitější prameny, ve kterých se znásilnění objevovalo.

Je to právě oblast sexuálních trestných činů, jež se postupem času hodně měnila. Měnil se hlavně pohled na to, co je morální jednání a co již považujeme za jednání neakceptovatelné, a to i přes fakt, že postavení ženy se po většinu historie ani náznakem nepodobalo postavení, které známe ze současnosti. I přesto se však společnost vždy snažila sexuální vztahy nějakým způsobem upravovat. Tyto regulace vždy ovšem byly odrazem náboženství, práva či etiky v daném státě a právě i kvůli tomu bylo po většinu naší historie za znásilnění považováno pouze znásilnění ženy.¹

1.1 Starověk

Možná překvapivě prvním pramenem, který se zmiňuje o znásilnění ženy, není nic jiného než samotná Bible. V západních zemích během předkřesťanského období bylo znásilnění jedním ze způsobů, jak získat ženu, pokud muž nechtěl absolvovat námluvy.² Pojďme se ale nyní podívat na výše zmíněnou Bibli, konkrétně Starý zákon, část Deuteronomium (Dt 22, 25–29)³:

25: Jestliže však potká muž zasnoubenou dívku na poli, ten muž se jí zmocní a bude s ní spát, ať zemře jenom ten muž, který s ní spal.

26: Dívce ale nic nedělej. Dívce nenáleží trest smrti, protože to je případ, jako když někdo povstane proti svému bližnímu a zavraždí ho.

27: Protože ji potkal na poli, zasnoubená dívka křičela, ale nebyl, kdo by ji zachránil.

28: Jestliže potká muž dívku, pannu, která není zasnoubená, zmocní se jí, bude s ní spát a budou dopadeni,

29: dá ten muž, který s ní spal, jejímu otci padesát šekelů stříbra a ta dívka se stane jeho manželkou. Zneuctil ji, a tak ji po celý svůj život nesmí propustit.

1 WEISS, Petr. *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, str. 511. ISBN 978-80-247-2492-8.

2 KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, str. 10–11. ISBN 978-80-7345-161-5.

3 Deuteronomium. *Bible* [online]. [Cit. 2022-06-11.] Dostupné na: <https://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=deuteronomium>.

Není žádným překvapením, že v těchto dávných dobách bylo znásilnění pojímáno jinak, než je tomu nyní. Starý zákon definoval znásilnění jako „urážku na cti rodiny“ a taktéž neumožňoval „odplatné znásilnění“. V Babylónii či v Asýrii mohl však o tomto „odplatném znásilnění“ rozhodnout otec postižené. Zajímavostí je, že tato sankce je dosud používána například v Peru či v jiných státech Jižní Ameriky.⁴

Co se týče sankce za znásilnění, nalezneme ji ve verších Dt 22,29. „Důležité je diagnostikovat, zda chráněným objektem byla svoboda a důstojnost ženy, neboť tato norma sloužila jako protektor jiného společenského zájmu. Pro pochopení této formulace je důležité zaměřit se na účel a smysl sankce. Tato byla stanovena složeně a kumulativně:

- a) plnění v hodnotě 50 šekelů stříbra otci ženy („... tehdy dá muž, který ležel s ní, otcí děvky padesát šekelů stříbra...“) a současně
- b) obligatorní sňatek bez možnosti rozvodu pro futuro („... a bude mu ženou, za to, že ji ponižil, nebude ji moci poslat pryč pro všechny své dny“).⁵

Obě sankce mají svůj význam. V tomto období se provdání dcery rovnalo předání otcova majetku jejímu manželovi, a pokud byla dcera znásilněna, znamenalo to jediné: „ztrátu hodnoty“. I proto byla v mnoha společnostech sankcí povinnost vzít si znásilněnou za ženu. Pokud byl muž již ženatý, a tento trest se tedy nemohl uskutečnit, jelikož mnohoženství bylo samozřejmě též trestné, byl pachatel trestán smrtí.

Velmi zajímavá úprava se objevila v krétském Gortynském zákoníku, který vznikl cca v roce 450 př. n. l. V této úpravě byla dokonce dána možnost vznést obvinění proti osobě, která se dopustila znásilnění na otroku, ačkoliv otroci v této době mohli být vlastněni a vlastník s nimi mohl nakládat podle své vůle. To se promítlo alespoň v tom smyslu, že toto obvinění se posuzovalo jako urážka na cti jejich pána, a nikoliv jich samotných.⁶

1.2 Středověk

V rané feudální společnosti dochází k redefinici trestného činu znásilnění, avšak stále mluvíme o trestném činu znásilnění pouze ve spojení se znásilněním ženy. V této době se znásilnění stalo formou sociálního povýšení. Pokud se stalo, že pachatel unesl nějakou ženu, jež byla dědičkou, a následně s ní souložil (zde nebylo důležité, zda se jednalo o soulož

4 KOVÁŘ, Petr, ref. 2, str. 11.

5 SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, str. 11. ISBN 978-80-7418-213-6.

6 KOVÁŘ, Petr, ref. 2, str. 11.

konsensuální, či nikoliv), nabyl moci nad jejím majetkem. Dle historických pramenů se jednalo o velmi častý jev napříč sociálními vrstvami, a to i u nás, v českých zemích.

„Uzavírání sňatku touto formou patřilo i na počátku českých dějin k efektivním nástrojům „vyšší“ politiky. Například český panovník Břetislav I. unesl Jitku z rodu Babenberků a vynutil si sňatek s ní (podle historických pramenů se však předpokládá, že v tomto případě šlo o předem domluvenou akci, neboť nenastalo žádné pronásledování únosce ani složitá politická jednání).⁷

Zlom přichází přibližně ve 12. století, kdy se stal způsob uzavření manželství pomocí únosu s následnou souloží nepřijatelným. Poprvé se též setkáváme s výkladem, že znásilnění není urážka na rodinné cti, ale jedná se o závažný zločin na ženě, a tedy pouze ona mohla vznést proti pachateli obvinění. Sankce za toto jednání však zůstaly i nadále stejné: trest smrti a pokuta.

Například v dobách válečných bylo násilné zmocnění se ženy a sexuální násilí vůči ní však považováno za součást odměny, která náležela za vítězství.⁸ Toto platilo téměř v celé historii.

1.3 Novověk

K přelomu dochází s psanými prameny práva. Zmínku o znásilnění nalezneme v textech Práva městská od Matěje Brickího z Licka z roku 1536. Co se týče raného novověku a trestného činu znásilnění, stále zde byla pouze jediná možnost, a to že pachatelem byl muž a obětí žena, což samozřejmě reflektovala i dobová úprava. „Kdož by z násilí panen a paní přemožen byl, sťat bude. Toto jednoduché konstatování je následně rozvinuto v řadě ustanovení o tom, jak se má znásilňovaná žena zachovat a jak probíhá následné dokazování.“⁹

Avšak už v této době obsahovala Brickího Práva městská výjimku z hrdelního trestu. Ta je obsažena v kapitole 62: „Kdyby znásilněná žena před soudem, jakož jest obyčej, dobrovolně k násilníkovi přistoupila, bude jemu dána za ženu. Pokud se však odchýlí k rodičům, násilník i se svými pomocníky (označovanými jako tovaryši) hlavní soud podstoupí.“¹⁰

7 KOVÁŘ, Petr, ref. 2, str. 11–12.

8 WEISS, Petr, ref. 1, str. 511–512.

9 VACEK, Josef. *Sexuální delikty před apelačním soudem v letech 1687-1727: proměna rozhodovací praxe po přijetí Constitutio criminalis Josephina*. Praha: Academia, 2021, str. 80. ISBN 978-80-200-3226-3.

10 Tamtéž.

Roku 1579 poznala světlo světa Koldínova Práva městská království českého. Tato kodifikace znamenala vrchol úpravy znásilnění v 16. století.¹¹ V tomto díle je úprava deliktu znásilnění oproti ostatním sexuálníím trestným činům, jež jsou zde upraveny, neobvykle podrobná¹²:

M. XXX. II.

Panna anebo žena, když by mocí ke skutku hanebnému nucena byla, má křičeti a za pomoc křikem lidi žádati neb hned znamení svého násilí a porušení lidem předložiti a ukázati, jakožto ukrvavení, zedrání, roucha na sobě strhání.

M. XXX III.

I.

Dálo-li by se panně nebo ženě poctivé násilí v místě, v němž by křik a hlas její od žádného slyšán býti nemohl, tehdy, jestliže by znamení jistá násilí svého hned předložila, na to toužila a nařikala, násilníka z toho místa vycházejícího ukázala, takový průvod s dotvrzením její přísahy proti násilníku postačí.

II.

Nevěstkám, aby se násilí dáti měla, věřiti se nemůže.

M. XXX IV.

Kdo by panenku neb dívčičku v letech ještě dětinských sprznil a porušil, bude do kola vpleten nebo sťat.

M. XXX V.

Panna nebo žena poctivá násilím snižená má býti od práva na cti opatřena.

M. XXX VI.

Panna nebo žena chtěla-li by sobě násilníka svého za manžela pojíti, má ji toho přino býti, však pro to, násilník vězením strestán buď, dítky pak jejich v témž manželství potom splozené za pořádné držány buďte.

M. XXX VII.

Ouřad, maje správu, že by některá panna k porušení přišla, může jí dáti ženám poctivým v soukromí ohledati. Nebude-li při ní toho shledáno, na poctivosti se opatří, a kdo tu správu dal, strestán bude.

11 VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 174-176. ISBN 978-80-7380-257-8.

12 MALÝ, Karel a kol. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. Praha: Karolinum, 2013, str. 556-557. ISBN 978-80-246-2117-3.

Koldín tedy ve své úpravě a priori vylučuje ženy z možného spáchání trestného činu znásilnění a ponechává je toliko v roli obětí, stejně jako je tomu v úpravě Brikcího.¹³ Za znásilnění považuje takové jednání, při kterém panna ztratí panenství a pro poctivou ženu to má za následek ztrátu poctivosti. Přídavné jméno „poctivá“ je zde naprosto stěžejní, jelikož když se podíváme do M. XXX III, II, dozvíme se, že ochranu nepožívají ženy, které jako zdroj obživy vykonávají prostituci.

Dále Koldín ve své úpravě stanovil i povinnost pro všechny ženy, aby mohly prokázat, že se staly oběťmi trestného činu znásilnění. „Má křičeti a za pomoc křikem lidí žádati. Neb jestliže by nekřičela, ale mlčela, tehdy v domnění by byla, že jest ke skutku sama dobrovolně povolovala. Ale má křičeti aneb hned znamení svého násilí a porušení lidem předložiti a ukázati. A provedla-li by potomně před právem takový křik svůj i podávání svého znamení, jakožto ukrvavení, zedrání aneb strhání na sobě roucha, tehdy žalobu svou proti násilníkovi obdrží.“¹⁴

„Někdy ovšem křik ženy nepomohl. Ve Starých letopisech českých čteme, že v březnu 1506 v Praze vyklesatili kati dva mladé pacholky u božích muk za Horskou bránou, protože znásilnili starou ženu u Podušků na Koňském trhu. O deset let později byli oběšeni čtyři pražští řemeslníci, kteří u Karlovy koleje přepadli služku a před znásilněním jí omotali hlavu sukni.“¹⁵

„Trest za popsané chování je uveden v následujícím ustanovení, a sice takto: a protož kdož by koli na pannu aneb na vdovu poctivou mocí sáhl [...], ten takový každý násilník mečem ztrestán. Daná úprava zpřisňuje uvedený trest, pokud by čin spáchala některá z osob lehkých, takový pachatel pak tehdy do kola vpleten býti má.“¹⁶

Výše jsme si řekli, že v Brikcího Právech městských byla možná výjimka z hrdelního trestu. Tuto možnost připouští i Koldín ve své kodifikaci. „Žena k takovému svému násilníku před soudem dobrovolně přistoupila a sobě ho za manželem vzítí chtěla.“¹⁷ Ovšem i když žena toto učiní, nestává se pachatel zcela beztrestným, neboť zde Koldín stanovuje, že musí být alespoň uvězněn či mu musí být dána peněžitá pokuta, a to z důvodu, aby byla zachována čest poškozené ženy.

13 VACEK, Josef, ref. 9, str. 80–81.

14 FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha: Rybka Publishers, 2000, str. 110. ISBN 80-86182-29-0.

15 FRANCEK, Jindřich, ref. 14, str. 110–111.

16 VACEK, Josef, ref. 9, str. 81.

17 Tamtéž.

Další dokument, ve kterém se dozvídáme o trestném činu znásilnění, je *Constitutio criminalis Josephina* z roku 1707. I zde je tento trestný čin trestán hrdelním trestem. „Kdož by poctivou pannu, vdovu neb taky cizí manželku násilně a proti její vůli zprznil, ten se podavy, neb smilstva násilného, dopouští, které mečem se tresce.“¹⁸ Na druhou stranu je zde novinka, jež se neobjevovala ve starších úpravách. Zákon již nevyžaduje, aby byl daný čin spáchán jedine silou, ale výslovně zmiňuje situace, kdy by násilník skutek s velkou pohružkou bez dalšího násilí od ní vymohl.¹⁹ Dostáváme se tedy do situace, kterou zná i aktuálně účinný trestní zákoník, jelikož za znásilnění se považoval i případ, kdy muž poškozenou přinutil k pohlavnímu styku jiným způsobem než násilím. Jednalo se například o pohružku násilí či slovní nátlak.

Z výčtu žen, které mohou být znásilněním postiženy, však *Josephina* vyděluje ještě jednu skupinu, a sice dívky nezletilé a ženy – duchovní osoby, tedy v praxi zejména jeptišky. Spáchání znásilnění na příslušnicích této skupiny znamenalo zpřísnění trestu, a to konkrétně tak, že „takový zločinec po stalém hlavy stětí na kolo položen býti má. Tento trest měl být rovněž udělen pachatelům (mužům), kteří se činem dopustili rovněž cizoložství, stejně měli být postiženi židé, kteří by čin spáchali na křesťance. Poslední přitěžující okolností, jejíž naplnění znamenalo potrestání ve zpřísněné formě, byla zdánlivě obtížně pochopitelná podstata od špatné vyššího stavu osobě, od poddaného své vrchnosti nebo ji příslušejícím se stala, která však reflektovala uspořádání stavovské společnosti.“²⁰

V roce 1768 byla *Josefina* nahrazena zákoníkem panovnice Marie Terezie *Constitutio criminalis Teresiana*. V této kodifikaci nedošlo k nějakým větším pokrokům a i nadále byly užívány kruté tresty. I *Constitutio criminalis Teresiana* stíhá trestné činy *sine lege*, jinými slovy dovoluje, aby jednání, která přesně neodpovídají tomu, co je uvedeno v zákoně pro zvláštní zlosynnost a pohoršlivost nebezpečná, byla též stíhána.²¹

Co se týče oblasti sankcí, které byly ukládány za delikt znásilnění, obrovský průlom nastal za vlády Josefa II. v roce 1787 vydáním Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech za ně. Zde se totiž stanovilo, že na základě osvícení, které tou dobou hýbalo Evropou, není již možné ukládat hrdelní tresty. Nenechme se ovšem zmást. I v této době byli vězni v naprosto nehumánních podmínkách a mezi tresty se zachovaly například vypalování cejchů či bití.

18 Tamtéž.

19 Tamtéž.

20 VACEK, Josef, ref. 9, str. 82.

21 VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 28. ISBN 80-210-4056-4.

Toto dílo bylo mezi velmi technicky zdařilé, stručné, přehledné a též se snažilo o zachování úměrnosti mezi nebezpečností daného deliktu pro společnost a přísností uloženého trestu.²²

Poslední kodex, jenž spatřil světlo světa v novověku, je zákon č. 117/1852 ř. z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852, jenž byl účinný až do roku 1950. Trestný čin znásilnění zde byl označen jako násilné smilstvo a jeho úpravu bychom našli v hlavě XIV, o násilném smilstvu, zprznění a jiných těžkých případech smilstva:

§ 125

Násilné smilstvo

Kdo osobu ženskou nebezpečným vyhrožováním, skutečně vykonaným násilím nebo lstivým omámením smyslů učiní neschopnou, by mu odpor činila a v stavu tomto zneužije k mimomanželské souloži, dopustí se zločinu násilného smilstva.

§ 126

Trest

Trestem násilného smilstva je těžký žalář mezi pěti a deseti lety. Vzešla-li z toho násilí osobě, již ublíženo, důležitá škoda na zdraví, nebo dokonce na životě, prodloužen bud' trest na deset až i do dvaceti let. Byla-li osobě, již bylo ublíženo, zločinem tím způsobena smrt, tresce se těžkým žalářem doživotním.

V § 125 zákona č. 117/1852 ř. z. nalezneme již definici, která se velmi přibližuje naší aktuální úpravě. Masivní rozdíl však stále shledáváme v tom, že trestný čin násilného smilstva bylo možné spáchat pouze proti ženě, jež nebyla s pachatelem v manželském sňatku, viz mimomanželská soulož. Naproti tomu, pokud by došlo ke znásilnění mezi manželi, nejednalo se v tomto případě o trestný čin násilného smilstva, jelikož nebyla naplněna skutková podstata tohoto ustanovení.

1.4 První polovina 20. století

S rozpadem Rakouska-Uherska a vznikem samostatného Československa v roce 1918 došlo k recepci trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění pozdějších zákonů. Na Slovensku byl ovšem účinný uherský trestní zákon z roku 1878. Kvůli této

²² VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL, ref. 11, str. 492–493.; VLČEK, Eduard, ref. 21, str. 29; MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, str. 192. ISBN 978-80-87212-39-4.

dvojkolejnosti se situace stala nepřehlednou a neprospívalo tomu ani velké množství vedlejších trestních zákonů.²³

1.5 Druhá polovina 20. století

V předchozí kapitole jsem zmiňovala dvojkolejnost, jež platila v Československu v první polovině 20. století. Tento problém bylo třeba efektivně vyřešit. K tomu došlo v roce 1950 přijetím čtyř trestněprávních předpisů, jimiž jsou trestní zákon č. 86/1950 Sb., trestní řád č. 87/1950 Sb., trestní zákon správní č. 88/1950 Sb. a v neposlední řadě trestní řád správní č. 89/1950 Sb.

My se nyní podrobněji podíváme do prvního ze jmenovaných, tedy do trestního zákona, konkrétně do hlavy VII, jež nese název Trestné činy proti svobodě a důstojnosti člověka, do oddílu druhého a paragrafu 238:

§ 238

Znásilnění

(1) Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému účelu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.

(2) Odnětím svobody na deset až dvacet let bude pachatel potrestán,

a) má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek těžkou újmu na zdraví, nebo

b) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.

(3) Odnětím svobody na doživotí bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek smrt.

Můžeme si všimnout, že v porovnání s aktuální úpravou byly v roce 1950 stanoveny mnohem vyšší tresty, a to ve všech odstavcích. Dokonce se setkáváme s doživotním trestem odnětí svobody v souvislosti s trestným činem znásilnění. Tento stav však trval pouhých sedm let, jelikož v roce 1956 byla přijata novela č. 63/1956 Sb., jež nabyla účinnosti 1. ledna 1957 a doživotní trest nahradila trestem odnětí svobody v době trvání patnácti až dvaceti pěti let.

Mezi další odlišnosti se řadí pohlaví případné oběti. V této kodifikaci mohlo být znásilnění spácháno i nadále pouze na ženě. I zde ale nalezneme posun, a to v tom, že pachatelem již není implicitně jmenován pouze muž.

S postupem času se začaly objevovat nedokonalosti této úpravy a i se změnou politických představitelů začaly sílit hlasy po nové kodifikaci trestního práva. Ty byly vyslyšeny

²³ VLČEK, Eduard, ref. 21, str. 36.

v roce 1961, a to konkrétně přijetím trestního zákona č. 140/1961 Sb. a trestního řádu č. 141/1961 Sb., jenž je s mnohými novelizacemi účinný až do dnešního dne.

Trestný čin znásilnění nalezneme v § 241 trestního zákona, který patří do hlavy osmé, Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, oddílu druhého Trestné činy proti lidské důstojnosti:

§ 241

Znásilnění

(1) Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo

b) spáchá-li takový čin na ženě mladší než patnáct let.

(3) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Po pročtení daného ustanovení zjistíme, že oproti úpravě z roku 1950 došlo k razantnímu snížení sazeb. Základní skutková podstata znásilnění však zůstala nedotčena a téměř doslova odpovídá dikci trestního zákona z roku 1950.²⁴ I nadále bylo tedy možné spáchat tento delikt pouze proti ženě. V kontextu novel, které byly během let přijaty, je důležité slovo „soulož“, které se objevuje v prvním odstavci. Trestná byla totiž právě ta, jiné jednání, ať bylo jakkoliv sexuální nebo trestné, se posuzovalo podle intenzity jako trestný čin omezování osobní svobody, trestný čin vydírání či trestný čin útisku.²⁵

První novela trestního zákona, jež měla dopad na ustanovení o znásilnění, byla přijata rok po sametové revoluci, tedy v roce 1990, a doplnila ustanovení, že „trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí“. První přímá novela § 241 byla přijata Federálním shromážděním zákonem č. 557/1991 Sb. a změnila dolní trestní sazbu v prvním odstavci ze tří let na roky dva, což bylo dosti překvapivé.²⁶

24 Sborník ze semináře pořádaného místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem na téma Trestný čin znásilnění a jeho oběti ze dne 13. září 2000. Kapitola Současná právní úprava mravnostních deliktů a její nedostatky od prof. JUDr. Jiřího Jelínka, CSc.

25 MITLÖHNER, Miroslav. Několik úvah nad trestným činem znásilnění podle § 241 trestního zákona po novele. *Trestní právo* 2002, č. 10, str. 11–13.

26 Tamtéž.

Za nejdůležitější novelu považuji bez rozporu tu, která byla provedena zákonem č. 144/2001 Sb.:

§ 241

Znásilnění

(1) Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo

b) spáchá-li takový čin na osobě mladší než patnáct let.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Pojďme si nyní toto znění podrobněji rozebrat. Odstavec první prošel zcela radikální změnou. Do této doby bylo možné spáchat trestný čin znásilnění pouze donucením k již zmiňované souloži. Po nabytí účinnosti této novely dochází k rozšíření o donucení k jinému obdobnému pohlavnímu styku. Výklad tohoto pojmu působil nemalé potíže. V komentáři trestního zákona nalezneme vysvětlení, které říká, že „[p]ohlavní styk, který je způsobem provedení a svou závažností srovnatelný se souloží, přičemž závažnost je třeba hodnotit především z hlediska jeho následků (psychických i fyzických) pro oběť. Z těchto hledisek půjde především o orální pohlavní styk (felaci či cunnilingus) a anální pohlavní styk (coitus analis). Sporné je, zda za jiný obdobný pohlavní styk by bylo možné považovat i vsunování pohlavního údu muže mezi stehna ženy nebo muže při homosexuálním styku, vzájemné heterosexuální či homosexuální masturbace apod., tyto druhy pohlavního styku však zpravidla nesplňují požadavek obdobného způsobu provedení a obdobné fyzické újmy u oběti, byť někdy při intenzivnějším provedení mohou být zejména z hlediska psychického oběti posuzovány jako soulož. Naproti tomu nebude podle našeho názoru možné za takový jiný obdobný pohlavní styk považovat pouhé osahávání ženy na prsou nebo ohmatávání genitálií muže či ženy, neboť tyto sexuální aktivity, byť jsou považovány za pohlavní styk, jímž je jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby (stejného nebo jiného pohlaví), nevykazují obdobný způsob provedení a závažnost jako soulož. Tyto skutky provedené proti vůli oběti násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy budou podle okolností i

po novele trestního zákona provedené zákonem č. 144/2001 Sb. nadále posuzovány jako trestný čin vydírání podle § 235 trestního zákona.²⁷

Dále odstavec první říká, že pachatel donutí jiného nebo zneužije bezbrannosti jiného. Dochází tedy ke změně definice oběti. Jak jsme si řekli výše, před touto novelou bylo možné spáchat trestný čin znásilnění pouze proti ženě. Díky této novele se obětí může stát jak muž, tak žena.

Poslední novela ustanovení o trestném činu znásilnění byla provedena zákonem č. 320/2006 Sb., jež přidala do odstavce čtvrtého trest výjimečný.

1.6 Úprava znásilnění v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Po popsání historie trestného činu znásilnění bych se ráda podívala na současnou právní úpravu tohoto deliktu, jež nalezneme v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Tento zákon byl přijat 8. ledna 2009 a účinnosti nabyl k 1. lednu 2010; dělí se na obecnou a zvláštní část.

Zvláštní část trestního zákoníku se dále dělí do třinácti hlav. Trestný čin znásilnění nalezneme konkrétně v § 185 TZ a tento paragraf otevírá celou třetí hlavu zvláštní části trestního zákoníku, jež se jmenuje Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Pod touto hlavou nalezneme celkem jedenáct trestných činů a ve všech případech je zapotřebí k naplnění skutkové podstaty úmysl. Řadí se tedy pod trestné činy úmyslné. Konkrétně se jedná o trestné činy sexuálního nátlaku, pohlavního zneužití, soulože mezi příbuznými, kuplířství, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, účasti na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem.

Vedle těchto vyjmenovaných trestných činů, které spadají pod trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, taktéž zařazujeme trestný čin svádění k pohlavnímu styku, jež nalezneme v § 202 trestního zákoníku a jež spadá pod hlavu čtvrtou zvláštní části trestního zákoníku s názvem Trestné činy proti rodině a dětem.²⁸

Všechny trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se zabývají jednáním, jež je v rozporu s celospolečenským názorem na to, co je v rámci sexuálních vztahů morální a co má být kriminalizováno. Není žádným překvapením, že pohled společnosti na to, jaké

27 ŠÁMAL, Pavel, Stanislav RIZMAN a František PÚRY. *Trestní zákon: komentář*. 5., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 1293. ISBN 80-7179-624-7.

28 JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8., aktual. vyd. Praha: Leges, 2022, str. 624. ISBN 978-80-7502-576-0.

jednání by mělo být postihováno a jaké nikoliv, se během let měnil. Jedná se například o homosexuální styky, které byly zcela dekriminalizovány až v roce 1990.²⁹

S ustanovením ohledně trestného činu znásilnění je spojena jedna zajímavost. Předtím než nabyl trestní zákoník účinnosti, byla přijata novela č. 306/2009 Sb., která změnila dvě věci v § 185 TZ. První z nich byl § 185 odst. 3 písm. a) TZ, kdy v původním znění bylo uvedeno čtrnáct let, které však byly nahrazeny lety patnácti. Vysvětlení nalezneme v důvodové zprávě: „Návrh zákona řeší návrat k dosavadní úpravě hranice trestní odpovědnosti dovršením věku patnácti let. Zároveň v souvislosti se snížením hranice trestní odpovědnosti mládeže došlo v trestním zákoníku k posunutí věkové hranice u trestných činů, kde je mládež objektem trestné činnosti pachatele, resp. kde to, že je útok zaměřen na mládež, je součástí kvalifikované skutkové podstaty trestného činu a vede ke zvýšení trestní sazby, z patnácti let na čtrnáct.“³⁰ Druhý případ se týká § 185 odst. 4 TZ, kde osmnáct let nahradilo původních let šestnáct.

Ustanovení trestného činu znásilnění nalezneme tedy v již zmiňované hlavě třetí, Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, konkrétně – jak je již výše zmíněno – v § 185 TZ:

§ 185

Znásilnění

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin, uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

29 ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2022, str. 707. ISBN 978-80-7598-764-8.

30 Důvodová zpráva k zákonu č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony.

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.

1.7 Zhodnocení úpravy znásilnění v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Velké množství odborníků se shoduje, že oproti předchozí právní úpravě trestného činu znásilnění v trestním zákoníku č. 140/1961 Sb. došlo k velkému posunu díky pozměnění specifikace trestného činu znásilnění. Jedná se zejména o fakt, že skutková podstata v odstavci prvním byla doplněna o jednání, které bylo v úpravě z roku 1961 obsaženo v § 235, jenž se věnoval trestnému činu vydírání. Byla vyňata podmínka bezprostřednosti u pohrůžky, byla doplněna pohrůžka jiné těžké újmy a byl rozšířen postih na všechny formy sexuálního styku – tedy nejen soulože a jiného obdobného pohlavního styku, jak tomu bylo do přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.³¹

Naopak kriticky je vnímáno, že o trestný čin znásilnění jde pouze ve dvou situacích – je-li oběť donucena nebo je-li zneužito její bezbrannosti. Již několik let je v mezinárodním právu viditelná tendence zohlednit u sexuálního násilí taktéž pozici oběti. Například Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu v roce 1998 v případě Akayesu definoval znásilnění jako a) fyzický zásah b) sexuální povahy, který je na jiném spáchán c) za okolností, kdy je oběť pod nátlakem:

„The Chamber defines rape as a

[1.] physical invasion of a

[2.] sexual nature, committed on a person

[3.] under circumstances which are coercive.“³²

Oproti české právní úpravě toto, zaprvé, zahrnuje i nátlak, který nezpůsobil pachatel – situace se posuzuje z pohledu oběti. Zadruhé spadá pod pojem okolnosti, kdy oběť je pod ná-

31 GRIVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. Praha, 2009, č. 10, str. 67–72. ISSN 1210-6348.

32 International Criminal Tribunal for Rwanda, Prosecutor v. Akayesu ICTR-96-4-7. 1998. Odst. 598. [Online.] [Cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-4/trial-judgements/en/980902.pdf>.

tlakem, širší spektrum situací než pod naše pojmy donucení či bezbrannost. V těchto případech nemusí být prokázáno, že se oběť bránila ani že se případně nebyla schopná bránit.³³

Jako další problém je spatřována dolní hranice trestní sazby, jež je aktuálně v prvním odstavci nastavena na šest měsíců a v odstavci druhém na dva roky. Tato délka za současné právní úpravy, kterou nalezneme v § 81 odst. 1 TZ, umožňuje podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody. Vezmeme-li v potaz, že trestný čin znásilnění je odborníky vnímán jako jeden z nejzávažnějších trestných činů s obrovským dopadem na lidskou duši, a spojíme-li to s četností ukládání podmíněného odkladu výkonu trestu českými soudy za tento trestný čin, je zřejmé, že tato právní úprava má k dokonalosti daleko.

33 BOBEK, Michal. Barbara Havelková: Znásilnění – několik úvah nad právní úpravou a její aplikací. Část I – Právní úprava a její kritické zhodnocení. In: *Jiné právo* [online]. 22. 6. 2009 [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2009/06/barbara-havelkova-znasilneni-nekolik.html>.

2 Pojem trestného činu a jeho znaky

Definici trestného činu, respektive provinění u mladistvých pachatelů, nalezneme v § 13 odst. 1 TZ: trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Z tohoto ustanovení nám vycházejí dva obligatorní znaky, které musí být splněny najednou, aby se jednalo o trestný čin jako takový. Jedná se o protiprávnost a znaky uvedené v trestním zákoně. Pod pojmem protiprávnost si představme rozpor se zákony napříč právním řádem. Dále rozlišujeme protiprávnost formální (neboli protinormnost) a materiální (neboli jednání tolik společensky závažné, že na něj reagujeme prostředky trestního práva).³⁴ De lege ferenda celá trestněprávní nauka běžně vychází z materiálního pojetí trestného činu, avšak de lege lata se opírá o pojetí formální.³⁵

Znaky uvedené v trestním zákoně, jinými slovy typové znaky tvoří skutkovou podstatu trestného činu. O těchto znacích se podrobněji dozvíme v následujících podkapitolách.

2.1 Skutková podstata trestného činu

Jak již bylo výše řečeno, skutková podstata je jedním ze znaků trestného činu. Tento pojem však definovala až nauka. Nejedná se o znak, jež by vytvořil zákonodárce v definičních ustanoveních trestního zákoníku. Dle Jelínkových slov jde zjednodušeně o to, že skutková podstata je pouhý soubor znaků, z něhož je patrné, o který trestný čin se vlastně jedná.³⁶

Skutková podstata se skládá z obligatorních a fakultativních znaků. Mezi obligatorní řadíme objekt, objektivní stránku, subjekt a v neposlední řadě subjektivní stránku. Pokud určité jednání neobsahuje tyto znaky, není dána skutková podstata trestného činu a není ani trestný čin. Oproti tomu fakultativní znaky nejsou přítomny u všech trestných činů. Jedná se například o místo, předmět, způsob provedení či cíl.

Taktéž jsme schopni třídit skutkové podstaty podle různých hledisek. Podle vyjádření v zákoně známe skutkové podstaty popisné, odkazovací a blanketní. V našem případě, tedy u trestného činu znásilnění, se jedná o skutkovou podstatu popisnou. Další dělení je dle závažnosti na skutkové podstaty základní, kvalifikované a privilegované. V § 185 odst. 1 TZ nalezneme skutkovou podstatu základní, na niž v následujících odstavcích navazují skutkové podstaty kvalifikované. Tyto kvalifikované skutkové podstaty se skládají ze znaků základní

34 JELÍNEK, Jiří., ref. 28, str. 134.

35 ŠÁMAL, Pavel a kol. ref. 29, str. 99.

36 JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 166.

skutkové podstaty a nějakého dalšího znaku, jenž zapříčiňuje vyšší stupeň společenské závažnosti. U trestného činu znásilnění neznáme privilegovanou skutkovou podstatu.³⁷ Jako poslední pak rozlišujeme skutkové podstaty dle jejich struktury na jednoduché a složité.

2.2 Jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu

Nyní bych se ráda podívala na jednotlivé znaky, jež tvoří skutkovou podstatu trestného činu, jak z obecného pohledu, tak z pohledu konkrétního na trestný čin znásilnění dle § 185 TZ, jenž je předmětem této diplomové práce.

2.2.1 Objekt a předmět trestného činu obecně

Jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty je objekt trestného činu. Objektem se rozumí společenské vztahy, zájmy a hodnoty, jež jsou chráněny trestním zákonem. Jedná se tedy o teoretický, abstraktní institut. Stejně jako skutkovou podstatu třídíme do různých kategorií, činíme tak i u objektu. Kategorie objektů známe tři: obecný neboli rodový, druhový neboli skupinový objekt a individuální objekt.

Obecný objekt zahrnuje nejdůležitější vztahy, zájmy a hodnoty, na které trestní zákon pamatuje a které chrání. Oproti tomu druhový objekt ztvárňuje společné druhové rysy jednotlivých objektů. Dle druhového objektu se řídí celá systematika zvláštní části trestního zákoníku, objekty jsou seřazeny hierarchicky dle významu chráněného zájmu. Jako poslední rozeznáváme individuální objekt trestného činu. Pod tímto pojmem si představme určitý zájem, jenž je chráněn jednotlivými ustanoveními zvláštní části. „Individuální objekt trestného činu je nezbytně znakem skutkové podstaty každého trestného činu, neboť čin, který nenarušuje ani neohrožuje žádné chráněné hodnoty, nemůže být trestný.“³⁸

S objektem trestného činu bývá taktéž spojen předmět útoku, jenž je ovšem fakultativním znakem skutkové podstaty trestného činu. Avšak pokud je předmět ve skutkové podstatě obsažen, musí být naplněn, aby se jednalo o daný trestný čin. Předmětem útoku mohou být lidé či věci, na něž pachatel trestného činu bezprostředně útočí, čímž narušuje objekt trestného činu. Vedle předmětu rozlišujeme též účinek trestného činu, čímž se rozumí porušení předmětu účinku a taktéž se jedná o fakultativní znak.

³⁷ Za privilegované skutkové podstaty považujeme takové, jež splňují menší společenskou závažnost než skutkové podstaty základní.

³⁸ JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 179.

2.2.2 Objekt a předmět trestného činu znásilnění

Jak je zřejmé z názvu třetí hlavy trestního zákoníku, druhovým objektem těchto trestných činů je lidská důstojnost v sexuální oblasti. U jednotlivých trestných činů, jež jsou vypočteny výše, však najdeme i individuální objekty. Jedná se o svobodu rozhodování v sexuálních vztazích, zdravý vývoj lidstva, zdravý psychický vývoj dětí a různé mravní zásady.³⁹ Konkrétně u trestného činu znásilnění dle § 185 trestního zákoníku je chráněna svoboda rozhodování v sexuálních vztazích.

Již výše bylo řečeno, že druhový objekt trestného činu znásilnění je, stejně jako u všech trestných činů spadajících do hlavy třetí, lidská důstojnost v sexuální oblasti. Tento zájem je v případě znásilnění narušen nejintenzivněji ze všech ostatních trestných činů hlavy třetí. Co se týče objektu individuálního, mluvíme zde o již zmiňovaném právu každé lidské bytosti svobodně se rozhodovat o svém vlastním pohlavním životě.

U trestného činu znásilnění se jedná o předmět hmotný, o muže i ženu bez ohledu na věk. V části, kde jsem popisovala historii trestného činu znásilnění, jsem zmiňovala, že před novelou zákona č. 140/1961 Sb., provedenou zákonem č. 144/2001 Sb., mohla být předmětem útoku pouze žena. Jelínek ve své učebnici zmiňuje fakt, že znásilnění, u něhož byl předmětem útoku muž, ať už se jednalo o znásilnění heterosexuální, či homosexuální, se posuzovalo jako trestný čin vydírání.⁴⁰

2.2.3 Objektivní stránka trestného činu obecně

Objektivní stránka trestného činu se skládá z jednání, následku a příčinné souvislosti mezi nimi. Jednáním se ve smyslu trestného práva rozumí projev vůle ve vnějším světě. Jednání se rozděluje na složku psychickou, již charakterizuje vůle člověka, a složku fyzickou, tedy projev daného jednání. V případě, že některá ze složek absentuje, nejedná se o jednání v trestněprávním smyslu. Též rozlišujeme dvě formy jednání: konání a opomenutí.

Je důležité vědět, co jednáním v trestněprávním smyslu není. Není jím jednání takzvaného *vis absoluta* neboli fyzické donucení. Za jednání tedy nepovažujeme pohyby, které jsou vedeny vnější silou. Taktéž projevem vůle nejsou reflexní pohyby, pohyby vyvolané křečí, mluvení ze spaní či pohyby v bezvědomí.

Další z prvků, ze kterého se skládá objektivní stránka trestného činu, je následek trestného činu. Následkem se rozumí porušení či ohrožení chráněného zájmu, tedy objektu trestného činu. I zde můžeme následek rozřadit do různých kategorií. Známe následek

39 JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 624.

40 JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 627.

v podobě ohrožení (například trestný čin obecného ohrožení) a v podobě poruchy (například trestný čin těžkého ublížení na zdraví). Druhou skupinou jsou následky primární a následky sekundární. Dále rozdělujeme následky na těžší následky, škodlivé následky a zvláště těžké a těžko napravitelné následky.

Jako poslední nám zbývá probrat příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Pachatel může být trestně odpovědný pouze za situace, kdy svým jednáním onen následek způsobil. Příčinný vztah zjišťujeme pomocí takzvané teorie podmínky; ta zkoumá, zda by ke konkrétnímu následku v jeho dané podobě došlo i tehdy, pokud by se určité jednání odmyslelo. Lze říct, že příčinou je každý jev, bez něhož by jiný jev nenastal, respektive nenastal způsobem, kterým nastal. Není rozhodné, zda byla příčina schopna způsobit následek sama o sobě, nebo jen ve vzájemném působení s příčinou jinou.

Na druhou stranu aplikujeme i teorii přerušení příčinné souvislosti. Jde o to, že příčinná souvislost může být přerušena náhodnou událostí či jednáním třetí osoby. Pokud do příčinného vztahu vstoupí další příčina, jež způsobila účinek i bez jednání pachatele, musí pachatel vývoj předvídat alespoň jako možný, v opačném případě odpovídá pouze za pokus tohoto trestného činu.

Též definujeme dvě zásady posuzování příčinné souvislosti, které trestní odpovědnost omezují. Jedná se o zásadu umělé izolace jevů a zásadu gradace příčinné souvislosti. První z uvedených omezuje zjištění příčiny a následku jen na ty trestněprávně relevantní, tedy na příčinu a následek popsané ve skutkové podstatě trestného činu. Zásada gradace příčinné souvislosti nám sděluje, že rozdílné příčiny mají různý vliv na způsobení následku. Stupeň způsobení následku je pro nás relevantní z pohledu okolností určujících povahu a závažnost trestného činu.

2.2.4 Objektivní stránka trestného činu znásilnění

2.2.4.1 Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku

U trestného činu znásilnění spočívá objektivní stránka dle odstavce prvního alinea první v tom, že pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku. Naopak alinea druhá říká, že pachatel k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti.

Trestný čin dle § 185 TZ je specifickým tím, že je třeba takzvaného dvojího jednání. Je zapotřebí násilné jednání a vykonání pohlavního styku. Musíme si však být vědomi toho, že znásilnění je dokonáno až vykonáním pohlavního styku. Dle nauky a praxe se

spolupachatelem může stát kdokoli, kdo se svým jednáním podílí buď na násilném jednání, či na vykonání pohlavního styku.⁴¹

„Dvoufázovost jednání je důvodem, že upuštění od znásilnění v případě vykonání prvního (násilného) jednání je učebnicovým příkladem tzv. kvalifikovaného pokusu, neboť pachatel sice zanikne trestní odpovědnost za pokus znásilnění (dle § 21 odst. 3 trestního zákoníku), ale bude trestně odpovědný za dokonáný trestný čin vydírání dle § 175 trestního zákoníku. Příprava k trestnému činu znásilnění pak bude zpravidla naplňovat skutkovou podstatu trestného činu omezování osobní svobody dle § 171 trestního zákoníku.“⁴²

Dále Jelínek definuje ve své učebnici termín donucení k pohlavnímu styku. Jedná se o překonání vážně míněného odporu znásilňované osoby. Z toho vyplývá, že odpor nesmí být pouze předstíraný. Taktéž existují situace, kdy osoba po počátečním odporu svolí k pohlavnímu styku. V tomto případě k trestnému činu znásilnění nedojde, neboť dle skutkové podstaty je znásilněním jednání pachatele, jež je proti vůli dané oběti. Na druhé straně máme i případy, kdy oběť přestane během pohlavního styku klást odpor, a to z různých důvodů. Nejčastějšími příčinami jsou strach či vyčerpanost – podrobněji v kapitole o obětech trestného činu znásilnění. Avšak i když k tomuto dojde, vždy se jedná o trestný čin znásilnění, jelikož z takového chování nelze vyvozovat jakékoli svolení.⁴³

Pojďme se nyní podívat na výklad pojmů násilí a pohrůžka násilí. Trestní zákoník zde volí alternativu a je zapotřebí, aby pachatel splnil alespoň jedno z výše uvedených. Jelínek ve své učebnici trestního práva hmotného poukazuje na fakt, že trestní zákoník, a dokonce ani některý jiný ze zákonů, které lze považovat za trestní zákon⁴⁴, nedefinuje pojem násilí a jeho vymezení ponechává nauce a aplikační praxi. Dále poznamenává, že v nauce rozlišujeme násilí ve dvou podobách⁴⁵:

- a) Násilí v takzvané podobě *vis absoluta* – jedná se o takové násilí, jež zcela vylučuje jakékoli jiné než žádané chování. Mezi příklady řadíme například situace, kdy je donucená osoba svázána či uzamčena v místnosti.

41 JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 625.

42 Tamtéž.

43 Tamtéž.

44 Dle § 110 trestního zákoníku se trestním zákonem rozumí tento zákon a podle povahy věci i zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

45 JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 597.

b) Násilí v takzvané podobě *vis compulsiva* – jedná se o takový druh násilí, jež působí psychicky na jednání osoby a ta se podrobuje nátlaku. Avšak je třeba si uvědomit, že se nejedná o nátlak neodolatelný.⁴⁶

„Pojem násilí obecně můžeme charakterizovat jako fyzický útok na určitou osobu nebo věc. Násilí proti osobě nemusí mít za následek ublížení na zdraví. Použitím násilí je použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu.“⁴⁷

V prvním odstavci § 185 odst. 1 trestního zákoníku nalezneme alternativně jak násilí, jež jsme si definovali výše, tak pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy.

Pohrůžku násilí a pohrůžku jiné těžké újmy musíme odlišovat od násilí jako takového. V tomto případě se jedná o mnohem širší pojetí. „Zahrnuje hrozbu násilí bezprostředního i takového, kterého má být užito v budoucnu. Za pohrůžku násilím je možno považovat i jednání pachatele, který ve snaze dosáhnout svého záměru, k jehož splnění poškozeného nutí, nakládá se zbraní tak, aby bylo zřejmé, že by ji mohl použít způsobem, k němuž je určena, aniž by takovou možnost vyjádřil slovně (např. pachatel dá najevo, že střelná zbraň obsahuje zásobník s náboji, zásobník vyjme a zbraň nechá ležet na stole před poškozeným – č. 32/2013 Sb. rozh. tr.).“⁴⁸

Ustanovení § 185 odst. 1 trestního zákoníku dále obsahuje termín pohlavní styk. „Za pohlavní styk se podle judikatury považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby (stejněho nebo jiného pohlaví). Jde tedy o soulož (spojení pohlavních orgánů muže a ženy), pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (například orální pohlavní styk, anální pohlavní styk), ale i například pouhé osahávání ženy na prsou, ohmatávání genitálií muže či ženy, líbání přirození, vzájemná heterosexuální nebo homosexuální masturbace a podobně). V ustanovení § 185 odst. 1 TZ jde o násilné vynucení pohlavního styku s výjimkou soulože nebo pohlavního styku srovnatelného se souloží, protože tyto případy jsou trestné podle § 185 odst. 2 trestního zákoníku. V základní skutkové podstatě budou tedy postihovány jen méně závažné formy pohlavního styku.“⁴⁹

Jako poslední si rozebereme § 185 odst. 1 alinea 2 trestního zákoníku, ve kterém se objevuje termín bezbrannost. Bezbranností se rozumí situace, ve které je absolutně vyloučeno, aby oběť jakkoliv projevila svůj odpor. Jelínek ve své knize *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou* uvádí příklady stavu bezbrannosti: silná opilost oběti a na ni na-

46 Tamtéž.

47 Tamtéž.

48 JELÍNEK, Jiří, ref. 28, str. 598.

49 JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009], str. 287. ISBN 978-80-7502-395-7.

vázaná neschopnost klást jakýkoliv odpor, duševní porucha, ochrnutí, hluboký spánek, mdloba, horečka, nízký věk oběti.⁵⁰ S tímto pojmem je spojen též § 119 trestního zákoníku, který říká, že trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem. V tomto případě se nepoužije § 185 odst. 1 alinea 2 TZ, ale § 185 odst. 1 alinea 1 TZ, a trestný čin znásilnění je tedy spáchán násilím.

2.2.4.2 *Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 2, 3, 4 trestního zákoníku*

Jako je tomu u většiny trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku, na základní skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, o níž jsme již řekli, že ji nalezneme v § 185 odst. 1 alinea 1 a alinea 2 TZ, navazují kvalifikované skutkové podstaty v následujících odstavcích daného ustanovení.

V ustanovení paragrafu druhého se dočteme, že spáchá-li pachatel čin uvedený v odstavci prvním souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží (§ 185 odst. 2 písm. a) TZ) nebo na dítěti (§ 185 odst. 2 písm. b) TZ) nebo se zbraní (§ 185 odst. 2 písm. c) TZ), bude potrestán přísněji. Jedná se tedy o nebezpečnější formy znásilnění. V celém druhém odstavci zákonodárce zakotvuje zvláště přitěžující okolnosti, při jejichž naplnění hovoříme o existenci okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.⁵¹

I v tomto odstavci nalezneme ono dvojí jednání – násilné jednání v širším slova smyslu a soulož či jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží. Násilí, pohrůžku násilí a pohrůžku jiné těžké újmy jsme si již definovali v předchozí kapitole. V téže kapitole jsme se též podrobně zabývali i pojmy soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.

Termín dítě, který je uveden v § 185 odst. 2 písm. b) TZ, vykládá trestní zákoník v § 126. Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákoník nestanoví jinak. V komentáři k trestnímu zákoníku se přitom dočteme, že tuto skutkovou podstatu může pachatel naplnit i v případě, že nezná věk poškozeného. Postačuje tedy i nevědomé nedbalostní zavinění, pachatel vzhledem k okolnostem (například vzhled dítěte, jeho chování či vyspělost) a svým osobním poměrům o věku osoby vědět měl a mohl.⁵²

V posledním písmenu nalezneme přitěžující okolnost, spáchání trestného činu se zbraní. I zde nám pomáhá definice, kterou poskytuje samotný trestní zákoník v § 118. Trestný

50 Tamtéž.

51 ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. § 140 až 412. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1837. ISBN 978-80-7400-428-5.

52 ŠÁMAL, Pavel, ref. 51, str. 1661.

čin je spáchán se zbraní, pokud pachatel nebo s jeho vědomím některý ze spolupachatelů užije zbraně k útoku, překonání nebo zamezení odporu anebo jestliže ji k tomu účelu má u sebe; zbraní se tu rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení trestného zákona nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. Zbraní se přitom myslí nejen zbraň v pravém slova smyslu. I když ji různé zákony definují odlišně, jedná se například o zbraň střelnou či sečnou, ale taktéž jiný předmět, jenž je schopen způsobit zranění a z útoku se stává útok nebezpečnější. Zde bychom za příklad mohli uvést kámen, větev či kovovou tyč.⁵³

Následující odstavec, tedy odstavec třetí, obsahuje další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Spáchá-li pachatel čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let či na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda či způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, bude opět potrestán přísněji.

Na termín dítě mladší patnácti let se použije ustanovení § 139 z obecné části trestního zákoníku ohledně počítání času. Kde tento zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek. Z toho vyplývá, že ochrana, jež je přiznána dítěti mladšímu patnácti, let trvá do dne, který předchází jeho patnáctým narozeninám. I v tomto případě nám postačí nedbalostní zavinění.⁵⁴

V § 185 odst. 2 písm. b) TZ jsou obsažena místa, kde dochází k omezování osobní svobody. Lidé v těchto ústavech jsou povinni podrobovat se určitým podmínkám nezávisle na své vůli. Z toho důvodu je taktéž mnohem jednodušší spáchat tento trestný čin. Vyšší ochrana je uvedeným jedincům přiznána zejména proto, že oběť je určitým způsobem omezena na svobodě, a nelze tedy efektivně uniknout pachateli. Opět uplatňujeme alespoň nedbalostní zavinění.⁵⁵

Poslední písmeno mluví o způsobení těžké újmy na zdraví. Definici nalezneme v ustanovení § 122 TZ. Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví.

Abychom mohli pachatele odsoudit za spáchání trestného činu dle § 185 odst. 3 písm. c) TZ, je nezbytné, aby těžká újma na zdraví vznikla v přímé souvislosti

53 ŠÁMAL, Pavel, ref. 51, str. 1470.

54 ŠÁMAL, Pavel, ref. 51, str. 1303.

55 ŠÁMAL, Pavel, ref. 51, str. 1873.

s pachatelovým jednáním, a nikoliv až následně. Nejvyšší soud ČSSR v roce 1982 vyjádřil k této problematice, že „[n]ení rozhodující, zda tento těžší následek byl poškozené způsoben na počátku nebo až v průběhu vykonaného násilí, popř. až tehdy, když pachatel zjistil, že se mu odpor poškozené nepodaří překonat. K tomu je ovšem třeba dodat, že těžší následek musí být způsoben při násilném jednání pachatele, které směřuje k docílení soulože. Nesmí jít například o projev zlosti nebo msty za to, že se mu nepodařilo dosáhnout soulože, neboť v takovém případě by těžký následek nebyl způsoben činem uvedeným v § 241 trestního zákoníku.“⁵⁶

Poslední zvlášť přitěžující okolnost nalezneme v § 185 odst. 4 trestního zákoníku, konkrétně se jedná o způsobení smrti. Smrt musí být způsobena v souvislosti s jednáním uvedeným v odstavci prvním. Logicky se jedná o nejzávažnější přitěžující okolnost. Takové jednání, které naplňuje znaky trestného činu znásilnění a které má za následek smrt poškozeného, musí být vždy nedbalostní. V případě, že by pachatel způsobil smrt úmyslně, posuzovali bychom tento čin jako trestný čin vraždy dle § 140 TZ v souběhu s trestným činem znásilnění dle § 185 TZ.⁵⁷

Tento souběh může být jak jednočinný, tak vícečinný. „Jestliže má pachatel od počátku při provádění násilí směřujícího k donucení k pohlavnímu styku úmysl napadenou osobu usmrtit, jde o jednočinný souběh těchto trestných činů. Pokud však pachatel užije násilí v úmyslu donutit oběť k pohlavnímu styku, ale v průběhu tohoto útoku pozmění svůj původní záměr a zamění jej za úmysl poškozenou osobu usmrtit a začne uskutečňovat proti ní násilí namířené proti jejímu životu, jedná se o dva samostatné skutky, a tedy o vícečinný souběh trestných činů.“⁵⁸

2.2.4.3 Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 5 trestního zákoníku

Poslední odstavec § 185 TZ stanoví, že příprava je trestná. Zde se musíme podívat do rozřazení trestných činů do kategorií přečin, zločin a zvlášť závažný zločin. Paragraf 14 odst. 3 trestního zákoníku říká, že zvlášť závažnými zločiny jsou úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deseti let. Když se konkrétně podíváme na trestný čin znásilnění, nejnižší sazba trestu odnětí svobody se nachází v odstavci prvním – šest měsíců až pět let. Z toho vychází, že v tomto případě se nejedná o zvlášť závažný zločin.

56 Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80 (R 17/1982 tr.).

57 ŠÁMAL, Pavel, ref. 51, str. 1844.

58 Tamtéž.

Oproti tomu v odstavci druhém nalezneme rozpětí vyšší, a to dvě léta až deset let, v odstavci třetím je trestní sazba odnětí svobody v trvání pěti až dvanácti let a v odstavci čtvrtém nalezneme sazbu deset až osmnáct let. V těchto případech jsou naplněny znaky definice zvlášť závažného zločinu.

Dále se musíme podívat na ustanovení § 20 trestního zákoníku, který se věnuje institutu přípravy trestného činu. Dle definice v odstavci prvním je příprava jednáním, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu. Ve světle předchozích odstavců lze poznamenat, že příprava bude trestná pouze v případě spáchání trestného činu dle § 185 odst. 2, 3, 4 TZ.

2.2.4.4 Jednočinný souběh trestného činu znásilnění

Za souběh trestných činů považujeme situace, kdy pachatel spáchal dva či více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich odsouzen, jinými slovy, než byl za takový trestný čin vyhlášen soudem prvního stupně odsuzující rozsudek, který nabyl právní moci a neplatí o něm fikce neodsouzení. O jednočinný souběh se jedná v případě, kdy pachatel jedním skutkem naplní skutkovou podstatu vícekrát (jednočinný souběh stejnorodý) nebo více skutkových podstat (jednočinný souběh nestejnorodý).⁵⁹

„Základním smyslem institutu jednočinného souběhu trestných činů je vystihnout povahu a závažnost jednání pachatele pro společnost.“⁶⁰ Existuje ovšem několik případů, kdy je jednočinný souběh trestných činů vyloučen. Mluvíme o poměrech speciality, poměrech subsidiarity, faktických konzumpcích a pokračování v trestném činu, trestných činech hromadných a trvajících.

Co se týče případů speciality, lze uvést vyloučení jednočinného souběhu trestného činu znásilnění a trestného činu omezování osobní svobody dle § 171 TZ či trestného činu ublížení na zdraví dle § 146 TZ. Jednočinný souběh je z důvodu speciality vyloučen u trestného činu znásilnění a trestného činu vydírání dle § 175 TZ.⁶¹

Na druhou stranu je jednočinný souběh s trestným činem soulože mezi příbuznými dle § 188 TZ a trestným činem znásilnění možný.

2.2.4.5 Následky trestného činu znásilnění

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol., ref. 29, str. 308–309.

⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 6. 1963, sp. zn. 6 Tz 10/63.

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a kol., ref. 29, str. 711.

Mezi nejčastější následky trestného činu znásilnění řadíme tzv. rape trauma, jež je součástí větší množiny, kterou nazýváme posttraumatická stresová porucha. Toto trauma ze znásilnění představuje velmi závažný jev jak z hlediska klinické, tak z hlediska forenzní psychiatrické praxe a blíže jej rozeberu v kapitole 3.1.3.4.

Co se týče posttraumatické stresové poruchy, trestní právo hmotné na ni nahlíží jako na delší dobu trvající poruchu zdraví, a tedy jako na těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) TZ. „Zásadně nestačí zjištění o jejím přetrvávání po relativně dlouhou dobu, ale je nutné, aby představovala velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného. Musí být spojena s takovými potížemi, které nejenže trvají delší dobu, ale poškozenému brání v obvyklém způsobu života, do něhož mu vážně zasahují tak, že se nemůže projevovat a chovat podle svých zvyklostí a obstarávat si obvyklým způsobem své životní potřeby a uspořádat své sociální poměry.“⁶²

2.2.5 Pachatel trestného činu obecně

Dalším prvkem skutkové podstaty je pachatel trestného činu. Nauka definuje pachatele jako toho, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem může být fyzická osoba, která dovršila patnáctý rok věku, je příčetná a u mladistvých k tomu přidáváme podmínku rozumové a mravní vyspělosti. Právnícká osoba se stává pachatelem trestného činu, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob.

Vedle nauky najdeme definici i v trestním zákoníku, konkrétně v § 22 odst. 1 TZ, který říká, že pachatelem je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.

2.2.6 Pachatel trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Co se týče obecně pachatelů trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, může jimi být kdokoli bez ohledu na pohlaví či duševní a fyzickou vyspělost. I když známe převážně pachatele mužského pohlaví, existují – a není jich zanedbatelné množství – případy trestných činů z hlavy třetí, jež jsou spáchány ženskými pachatelkami. Toto se samozřejmě vztahuje i na trestný čin znásilnění.

Vyjma trestného činu uvedeného v § 188 trestního zákoníku, soulož mezi příbuznými, není žádný trestný čin uveden v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Z toho

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 4 Tmo 5/2016.

vyplývá, že dokonce i právnická osoba je schopna nést trestní odpovědnost za trestné činy spadající do hlavy třetí zvláštní části, a tedy je zde možnost, že i právnická osoba bude trestně odpovědná za trestný čin znásilnění. Samozřejmě i nadále je zapotřebí, aby byly splněny všechny podmínky ke vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby. Jedná se například o situaci, kdy by byl spáchán trestný čin znásilnění právnickou osobou podnikající v pornografickém průmyslu, kdy by osoba účinkující v pornografickém filmu dala najevo nesouhlas se sexuálním jednáním a druhá účinkující osoba (jakožto zaměstnanec právnické osoby plnící úkoly) by ji přes odpor k pohlavnímu styku donutila, neboť by měla takové pokyny od vedení právnické osoby.

2.2.7 Subjektivní stránka trestného činu obecně

Jako poslední obligatorní znak skutkové podstaty trestného činu zbývá subjektivní stránka. Tento pojem lze definovat jako soubor znaků, které charakterizují psychiku pachatele ve vztahu ke konkrétnímu trestnému činu. Jedná se tedy jedním slovem o zavinění. Subjektivní stránka trestného činu souvisí s jednou ze základních zásad celého trestního práva hmotného – odpovědnost jen za zavinění. V trestním právu je objektivní odpovědnost absolutně vyloučena.

Zaviněním se myslí vnitřní psychický stav člověka k určitým skutečnostem, které zakládají trestný čin. Dle § 15 a § 16 trestního zákoníku se zavinění skládá ze dvou složek:

- a) složka vědění neboli vnímání předmětů a jevů pomocí smyslů a jejich představa. Pachatel si v době spáchání trestného činu musí vše uvědomovat, avšak nemusí to odpovídat objektivní realitě;
- b) složka volní neboli chtění či srozumění. Pachatel musí převzít uskutečnění skutku do své vůle a rozhodnout se pro porušení objektu.

V návaznosti na tyto složky rozlišujeme dvě formy zavinění: úmysl a nedbalost. V případě úmyslu je přítomna složka vědění i složka volní a představuje vyšší stupeň zavinění. Na druhé straně stojí nedbalost, kde je přítomna pouze složka vědění, složka volní jako taková chybí. To znamená, že pachatel následek způsobit nechce a ani s tím není srozuměn. Úmysl dále kategorizuje dle § 15 trestního zákoníku na:

- a) úmysl přímý (*dolus directus*). U této formy pachatel věděl, že může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, a chtěl takové porušení či ohrožení způsobit;

- b) úmysl nepřímý (*dolus eventualis*). Naopak zde pachatel věděl, že svým jednáním může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem a pro případ, že tak učiní, s tím byl srozuměn.⁶³

I v § 16 trestního zákoníku nalezneme dvě formy nedbalosti:

- a) nedbalost vědomá (*culpa directus*). Definice dle odstavce prvního zní, že pachatel věděl, že může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové ohrožení nebo porušení nezpůsobí;
- b) nedbalost nevědomá (*culpa negligentia*). Avšak odstavec druhý stanovuje, že pachatel nevěděl, že svým jednáním takové porušení nebo ohrožení může způsobit, ač to vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Trestní zákoník zná i termín hrubá nedbalost. Podle § 16 odst. 2 TZ je trestný čin spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem. Požadavek náležité opatrnosti může být dán zákonem nebo jako nepsané pravidlo.

2.2.8 Subjektivní stránka trestného činu znásilnění

U trestného činu znásilnění se vyžaduje zavinění úmyslné a tento fakt není překvapující. Pojďme se ale podívat za hranice Česka, a to na sever, konkrétně do Švédska. Zde se zákonodárci rozhodli, že tento trestný čin je možné spáchat i ve formě nedbalostního zavinění. Definice zní, že pokud někdo jedná hrubě nedbale vzhledem k okolnosti, zda se druhá osoba účastní styku dobrovolně, dopouští se nedbalostního znásilnění. „V praxi to znamená, že si musí každý, kdo chce s někým vykonat pohlavní styk, být jist, že druhá osoba jeho touhu opětuje. Formulace, jako je tato, může v někom vyvolat zmatek. Musíme si však uvědomit, že takové ujištění můžeme získat vnímáním chování druhé osoby. Dle švédského trestního zákoníku lze totiž dobrovolnost vyjádřit slovy, skutkem nebo jakoukoli jinou cestou. Taková úprava reflektuje běžné životní situace související s pohlavním stykem.“⁶⁴

63 Dle § 15 odst. 2 trestního zákoníku se srozuměním rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

64 LEMFELDOVÁ, Magdalena. Lze trestný čin znásilnění spáchat nedbalostně? In: *Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí PROFEM* [online]. 3. 3. 2021 [cit. 2022-05-31]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/novinky/a/lze-trestny-cin-znasilneni-spachat-nedbalostne>.

3 Mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita je okruh kriminality, který se zabývá protiprávním jednáním, jež společnost považuje za rozporné s obecným vnímáním toho, co je a co není mravné. Je pochopitelné, že náhled společnosti na to, co je morální, se během let mění a tento druh kriminality toto vnímání odráží. Jistě každé jednání, jež naplňuje skutkovou podstatu jakéhokoliv trestného činu, lze považovat za nemorální, avšak v případě mravnostní kriminality definujeme pojem mravnost jako mravnost sexuální a ochrana svobody jednotlivce rozhodovat o svém sexuálním životě.⁶⁵

„V obecné rovině můžeme mravnostní kriminalitu definovat jako soubor trestněprávních relevantních jednání, která jsou motivována pohlavním pudem či jsou motivována jinak (například finančně u trestných činů obchodování s lidmi, kuplířství), avšak přímo či zprostředkovaně útočí na sexuální integritu člověka.“⁶⁶

Co se týče dělení mravnostní kriminality, můžeme ji členit z hlediska způsobu spáchání, a to na:

- a) kontaktní mravnostní kriminalitu (kontakt zde představuje především pohlavní styk, například trestný čin znásilnění dle § 185 TZ) a
- b) bezkontaktní mravnostní kriminalitu (například trestný čin sexuálního nátlaku dle § 186 TZ a nucení oběti k sebeukájení).

Mezi další typologie se řadí například mravnostní kriminalita spáchaná se souhlasem. Jedná se například o trestný čin soulože mezi příbuznými dle § 188 TZ, kdy soulož jako taková je páchána se souhlasem obou stran, avšak trestnost zde nastává kvůli příbuzenskému vztahu mezi těmito dvěma stranami, a mravnostní kriminalita spáchaná bez souhlasu oběti. Do této skupiny je zařazen například trestný čin znásilnění.

Dále rozlišujeme mravnostní kriminalitu na sexuální kriminalitu a kriminalitu spojenou s prostitucí. Alfa a omega sexuální kriminality je ukájení pohlavního pudu formami, jež společnost již netoleruje.⁶⁷ Známe taktéž kategorizaci mravnostní kriminality dle jejich pachatelů na mravnostní kriminalitu spáchanou dospělými pachateli a mravnostní kriminalitu spáchanou mladistvými pachateli.

65 JELÍNEK, Jiří a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. Teoretik. str. 329. ISBN 978-80-7502-499-2.

66 JELÍNEK, Jiří, ref. 65, str. 330.

67 ZAPLETAL, Josef, Oto NOVOTNÝ a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. ASPI. 2008. str. 310–311. ISBN 978-80-7357-409-4.

Mravnostní kriminalitu také můžeme členit do tří skupin z hlediska způsobu spáchání:

- a) trestné činy, jež zasahují do svobody rozhodování o pohlavních vztazích (například trestný čin znásilnění či trestný čin sexuálního nátlaku),
- b) trestné činy, jež ohrožují mravní vývoj mládeže (například trestný čin svádění k pohlavnímu styku či trestný čin pohlavního zneužití) a
- c) trestné činy, jež zasahují do dobrých mravů v pohlavních vztazích (například trestný čin kuplířství či již zmiňovaný trestný čin soulože mezi příbuznými).⁶⁸

Podíl mravnostní kriminality na celkové kriminalitě představuje přibližně pouze 1 %. V roce 2009 přitom provedl Institut pro kriminologii a sociální prevenci výzkum, ve kterém se respondenti domnívali, že mravnostní kriminalita se podílí na celkové kriminalitě přibližně 20 %. Dochází zde tedy k velkému rozporu mezi realitou a povědomím společnosti.

Na druhou stranu počet spáchaných trestných činů, jež spadají do mravnostní kriminality, rok od roku roste. V roce 2012 bylo dle statistik Policie ČR spácháno 1 981 skutků mravnostní kriminality. Oproti tomu v roce 2021 statistiky udávají 3 049 skutků. V porovnání s rokem 2020 se jedná o nárůst o 17 %, o 444 trestných činů více.⁶⁹ Nejčastějším mravnostním trestným činem bylo i v minulém roce znásilnění, kdy Policie ČR eviduje 773 případů, což zobrazuje nárůst o 134 skutků, tedy o 21 % oproti roku 2020.

Dle policie je hlavním důvodem tohoto nárůstu ve statistikách masivní využívání elektronických komunikačních prostředků zneužívaných k jejich páčání. Též přispívají velmi medializované případy známých osobností⁷⁰ a různé neziskové organizace zabývající se tímto druhem mravnostní kriminality.

Musíme si však uvědomit, že je to právě mravnostní kriminalita, která se „pyšní“ nejvyšší mírou latence, a proto skutečný počet spáchaných mravnostních trestných činů každoročně mnohonásobně převyšuje počet registrovaných skutků.

3.1 Mravnostní kriminalita – trestný čin znásilnění

Jak je patrné z výše uvedeného, trestný čin znásilnění dle § 185 trestního zákoníku se řadí pod mravnostní kriminalitu. Anglický výraz pro znásilnění – „rape“ – je odvozen od

68 CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, str. 19–22. ISBN 80-7178-739-6.

69 Vývoj registrované kriminality v roce 2021. In: *Policie.cz* [online]. [Cit. 2022-06-17.] Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

70 O některých z nich píše v kapitole 5.1, Aktuální kauzy.

latinského slova „rapere“, což překládáme jako „zmocnit se silou“.⁷¹ Poslední dobou se objevují názory, že nejzávažnějším trestným činem je samozřejmě vražda, ale hned za ní je trestný čin znásilnění, neboť se jedná o vraždu duše. Osobně se mi toto přirovnání velmi líbí, jelikož dopad, jaký má tento trestný čin na oběti, je nepředstavitelný. K tomu blíže v kapitole o obětech trestného činu znásilnění.

Již výše bylo uvedeno, že v roce 2021 bylo registrováno 773 případů a evidujeme nárůst o 134 skutků oproti roku 2020. Zcela výjimečně se objevují případy znásilnění, jež jsou nahlášeny policii a jsou spáchány ženskými pachatelkami. Šelleng uvádí, že v roce 2016 nedošlo k odsouzení ani jedné ženy pro trestný čin znásilnění dle § 185 TZ.⁷² Tento trend potvrzuje i výzkum projektu JakTrestame.cz, kdy za období 2016 až 2020 byly mezi 467 odsouzenými pouze dvě ženy, a to v letech 2019 a 2020.⁷³

Pro znásilnění je však typická vysoká míra latence, a tak případy, jež se dostanou až k policii, představují jen velmi malé procento ze skutečného počtu znásilnění. „Jedna z nejaktuálnějších a nejrozsáhlejších studií je studie Agentury EU pro základní práva z roku 2012. Podle ní zažilo sexuální násilí v průměru 11 % žen žijících v EU, specificky obětí znásilnění se v průběhu svého života stalo 5 % respondentek. V České republice zkušenost se sexuálním násilím uvedlo 9 % žen, znásilněna byla 4 % žen.“⁷⁴ Musím však také říct, že z této studie vyplývá, že pouze 14 % žen oznámilo tyto trestné činy na policii.

Šafařík uvádí, že na základě všech výzkumů, jež probíhají v České republice, se odhaduje, že každý rok u nás dochází přibližně k 12 000 případů znásilnění při míře 5 % oznámení.⁷⁵ Vydělíme-li tento roční údaj počtem dnů, vyjde něco kolem 34 případů znásilnění denně, přičemž ohlášeno je jen něco mezi jedním či dvěma případy. Z toho vychází, že drtivá většina znásilnění není evidována ani policií, ale ani jinými profesemi, které obětem tohoto trestného činu pomáhají. Mezi hlavní důvody neochoty oznamovat trestný čin znásilnění patří přesvědčení oběti, že by jí nikdo nepomohl, a taktéž strach ze sekundární viktimizace neboli prožití dalšího traumatizujícího zážitku během kontaktu s orgány činnými v trestním řízení.⁷⁶

71 BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, str. 18. ISBN 978-80-7338-143-1.

72 JELÍNEK, Jiří, ref. 65, str. 334.

73 Aplikace *Jaktrestame.cz* [online]. [Cit. 2022-06-19.] Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here.

74 ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ, ed. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, str. 271. ISBN 978-80-7598-761-7.

75 Tamtéž.

76 Tamtéž.

V případě trestného činu znásilnění se vyskytují následující typické situace dle způsobu spáchání tohoto trestného činu neboli modu operandi:

- Ve většině případů pachatel svoji oběť zná, posléze s ní naváže kontakt, velmi obvyklé je využití nějaké záminky, a v určitý moment po ní začne vyžadovat pohlavní styk. Zde může nastat situace, že oběť bude nesouhlasit a pachatel bude vyžadovat onen pohlavní styk i za použití násilí či pohrůžky násilí. V takových případech může pachatelovo jednání přejít ve vydírání.
- Pachatel může být budoucí obětí fascinován či okouzlen. Jedná se o případy, kdy oběť má na sobě vyzývavé oblečení či jde o její celkový vzhled. V tomto případě mluvíme o náhodném a zcela neplánovaném setkání. V nevhodnější chvíli začne pachatel vyžadovat pohlavní styk, avšak bývá odmítnut, a tak si jej začne vynucovat pomocí násilí či pohrůžkou násilí.
- V případě skupinového či organizovaného znásilnění si skupina obětí předem vytipuje. Vytipování může být náhodné, ale i cílené. Následuje přepadení oběti a donucení k pohlavnímu styku. Toto jednání je vykonáváno všemi členy skupiny.
- Dále je pro trestný čin znásilnění typické požití alkoholu, tzv. pití na kuráž, aby si pachatel více věřil a případně ztratil všechny zábrany. V tomto případě nejde o trestný čin opilství ani zde nedochází ke snížení trestní odpovědnosti.
- Taktéž evidujeme velké množství případů, kdy pachatel využívá závislosti oběti na něm. Mluvíme o závislosti finanční, materiální, ale i emoční.
- Jako poslední uvedu situace, kdy k trestnému činu znásilnění dochází bez jakéhokoliv motivu. Pachatel v tomto případě jedná impulsivně, čin neplánuje ani se na něj nikterak nepřipravuje. Oběť pachatele určitým způsobem sexuálně provokuje a vzbuzuje v něm pocit chťiče. Následně oběť pohlavní styk odmítá a pachatel si jej začne vynucovat použitím násilím či pohrůžkou násilí.⁷⁷

3.1.1 Pachatelé trestného činu znásilnění

Pachatelé trestného činu znásilnění dle § 185 TZ představují velmi rozmanitou skupinu a lze je kategorizovat dle různých kritérií. Nejčastější dělení pachatelů je, zdali trpí parafilii neboli sexuální deviací, či nikoliv. Jako další typologii znalci uvádí rozřazení následující:⁷⁸

⁷⁷ KOVÁŘ, Petr, ref. 2, str. 153.

⁷⁸ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 413. ISBN 978-80-7400-732-3.

- Typ ujišťující se o moci. Tento typ pachatele je přesvědčen, že oběť svým jednáním uspokojí, a proto ji netraumatizuje, jelikož to není jeho cílem. Ve většině případů využívá momentu překvapení a mluví vulgárně, neboť si potřebuje zvýšit sebevědomí.
- Typ zlobného mstitele. Pokud pachatel spadá do této skupiny, je pro něj charakteristické, že je mnohem hrubější než typ ujišťující se o moci. Obvykle oběť zbije, strhá z ní ošacení a následně znásilní. Oproti předchozímu je jeho cílem oběť ponížit a ublížit jí. Taktéž se častěji snaží dosáhnout orálního a análního sexu.
- Moc prosazující nebo využívající typ. Pachatel tohoto typu se řadí mezi nejnebezpečnější. Znásilněním si pachatel kompenzuje svůj pocit nedostatečnosti a méněcennosti a též chce potvrdit svou maskulinitu. Jedná se spíše o submisivního člověka. Stejně jako předchozí vyžaduje orální a anální sex. Útok proti oběti vede brutálním způsobem a ve většině případů je přesvědčen, že ačkoliv na počátku bude oběť klást odpor, poté bude uspokojena. Avšak k tomu málokdy dojde, a proto je zde nejvyšší míra recidivy.
- Sadistický typ. Ještě nebezpečnějším než předchozí je sadistický pachatel, jelikož jeho hlavní motivací je utrpení oběti jak fyzické, tak psychické. Charakteristická je dlouhodobá příprava, kdy oběť sleduje, vše dopředu plánuje a nakonec oběť fyzicky napadá. Není zde bohužel raritní ani takové jednání, jež nese známky rituálního chování. I proto oběti tohoto typu nejčastěji umírají.
- Kompenzačně jednající typ. Hlavním motivem tohoto pachatele je uspokojení jeho pohlavního pudu a znásilnění se dopouští využitím vhodné příležitosti, například při páčání jiné trestné činnosti.⁷⁹

Další možné kategorizace pachatelů se odvíjejí od psychologicky významných jednotek chování pachatele během znásilnění. Mluvíme zde o trojici: navázání kontaktu s obětí, styl komunikování pachatele s obětí a stupeň použitého násilí. Všechny z těchto jednotek se dále rozřazují do podskupin.

U navázání kontaktu s obětí rozlišujeme tyto podkategorie:

- Lstivé přepadení. V tomto případě je na počátku pachatel velmi milý a přátelský. Snaží se třeba oběti s něčím pomoci, avšak jakmile získá nad obětí moc, tuto falešnou masku odhodí.
- Bleskové přepadení. Bez jakéhokoliv předchozího kontaktu na oběť zaútočí a využívá moment překvapení. K posílení šoku, který oběť zažívá, velmi často využívá zbraň.

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří, ref. 65, str. 335–336.

- Záludné, překvapivé přepadení. Zde pachatel například využívá bezbrannosti oběti tím, že zaútočí ve spánku či na oběť číhá a přepadne ji.⁸⁰

Co se týče jednotky styl komunikování pachatele s obětí, známe tyto typy:

- Pseudozdvořilá komunikace. Pachatel předstírá, že se o oběť zajímá, že mu jde o blaho samotné oběti. Též v ní chce vyvolat dojem, že se nejedná o znásilnění, ale naopak o konsensuální pohlavní styk.
- Egocentrická komunikace. Naopak u egocentrické komunikace je pachatel vulgární, oběti nadává, ponižuje ji či jí vyhrožuje.⁸¹

Jako poslední jednotku chování jsem uvedla stupeň použitého násilí. Zde rozlišujeme čtyři stupně fyzického a psychického násilí. Hlavním měřítkem v této kategorizaci je velikost újmy způsobené oběti, a to od lehké až po těžkou újmu způsobenou brutální sadistickou zvrhlostí.⁸²

3.1.1.1 Trestání pachatelů trestného činu znásilnění

S tématem pachatelů znásilnění je samozřejmě spojena i otázka jejich trestání. V roce 2011 byl v České republice proveden průzkum veřejného mínění, v němž 55 % respondentů zastávalo názor, že pachatele sexuálních deliktů je zapotřebí trestat. Dále si 44 % dotázaných myslelo, že nejlepším řešením je trest spojený s léčbou, a 1 % respondentů si stálo za tím, aby pachatelé byli pouze léčeni.⁸³ Též téměř 90 % dotázaných uvedlo, že ukládané tresty pro pachatele sexuálních deliktů jsou u nás příliš nízké.⁸⁴

V minulosti vznikl projekt JakTrestame.cz, za nímž stojí i dr. Drápal, vědecký pracovník na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, jenž monitoruje ukládání trestů v České republice. Nejnovější údaje jsou z roku 2020 a uvádějí, že v tomto roce bylo odsouzeno 78 pachatelů trestného činu znásilnění dle § 185 TZ. Odsouzení si od soudu odnesli 37 podmíněných trestů odnětí svobody, 9 podmíněných trestů odnětí svobody s dohledem, 30 nepodmíněných trestů odnětí svobody a 2 vyhoštění. Nejvíce nepodmíněných trestů, a to 5, bylo uloženo na 60 a 61 měsíců. Nejdelší trest by v délce 101 a 102 měsíců a naopak nejkratší

⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 195. ISBN 978-80-7380-461-9.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ BLATNÍKOVÁ, Šárka a kol., ref. 71, str. 53.

⁸⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka a kol., ref. 71, str. 62.

v délce 4 a 5 měsíců. Celkem 12 odsouzených bylo ve věku 22 až 23 let, což z nich činí nejtrestanější věkovou skupinu.⁸⁵

Když se podíváme na období od roku 2016 do roku 2020, odsouzeno bylo 467 pachatelů. Celkově bylo uloženo 232 podmíněných trestů odnětí svobody, 52 podmíněných trestů odnětí svobody s dohledem, 173 nepodmíněných trestů odnětí svobody a třikrát bylo upuštěno od potrestání.⁸⁶ Z těchto dat nám vychází, že téměř polovina všech odsouzených odchází od soudu s podmíněným trestem. Je tedy otázkou, zdali je to směr, kterým se chceme jako společnost ubírat. Jak jsem již zmínila výše, mnoho odborníků zastává názor, že znásilnění je po vraždě nejzávažnější trestný čin; je tedy správné, aby byl jeden ze dvou odsouzených potrestán podmíněným trestem?

3.1.2 Místo a doba spáchání trestného činu znásilnění

3.1.2.1 Místo spáchání trestného činu znásilnění

Na následujících řádcích budu čerpat z výzkumu, jež provedl Institut pro kriminologii a sociální prevenci mezi lety 2010 a 2015. V rámci této studie, kde bylo zkoumáno 796 deliktů, vyšlo najevo, že v interiéru bylo spácháno na 58 % znásilnění, tedy 465 deliktů. Z 86 % šlo o místa, jež jsou veřejnosti nepřístupná, například byt pachatele či oběti, společné obydlí těchto dvou či hotelový pokoj. Oproti tomu 14 % skutků bylo spácháno na místech, kam má veřejnost volný přístup, například veřejné záchody, školy, nemocnice atd. Též bylo sledováno, zdali se pachatel dostal do interiéru, který není veřejnosti přístupný, násilím, či nikoliv. Odborníci zjistili, že ve většině případů se pachatel na takové místo dostal bez použití násilí, konkrétně mluví o 84 %. V několika případech, mluví se o 12 %, použil pachatel násilí, aby se dostal dovnitř, například vylomil dveře či donutil oběť, aby mu sama otevřela. Znásilnění v interiéru se nejčastěji dopouštějí pachatelé mezi 37 a 45 lety.⁸⁷

V exteriéru evidujeme 306 činů, tedy 38 %. I v tomto případě odborníci rozlišovali místa veřejně přístupná a ta, která běžně přístupná nejsou. Pod první z uvedených můžeme podřadit například parky či ulice, kde se v součtu odehrálo na 93 % všech evidovaných deliktů, a pod druhý například zahrady na soukromém pozemku či automobil stojící u cesty, kde proběhlo 7 % útoků. Oproti deliktům spáchaným v interiéru zde evidujeme jako nejsilnější věkovou skupinu tu mezi 18 a 24 roky.⁸⁸

⁸⁵ Aplikace *Jaktrestame.cz*, ref. 73.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, str. 49–51. ISBN 978-80-7338-153-0.

⁸⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka a kol., ref. 87, str. 50–51.

Experti též zaznamenali delikty, jež byly spáchány postupně v exteriéru i interiéru. Celkově jich napočítali 25, tedy 3 % z celkového počtu. Jedná se o útoky, jež probíhaly v delším časovém úseku a na rozdílných místech. Tohoto druhu se nejvíce dopouštějí pachatelé ve věku mezi 37 a 45 lety, tedy stejná množina jako u deliktů v interiéru.⁸⁹

3.1.2.2 Doba spáchání trestného činu znásilnění

Odborníci z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci se ve svém výzkumu taktéž zaměřili na časové hledisko spáchání trestného činu znásilnění, konkrétně z pohledu ročních období, jednotlivých měsíců a dnů v týdnu.

Co se týče rozřazení dle ročních období a jednotlivých měsíců, nenalezneme zde žádné případy, které by se jakkoliv vymykaly ostatním. Nejsilnějším je letní období, tedy červen až srpen, v němž bylo spácháno 209 deliktů, což představuje 30 %. Oproti tomu nejnižšími čísly se pyšní zimní období se 152 delikty, tedy 21 %. Mezi měsíce s nejvyšším počtem činů se řadí červen se 76 skutky, listopad se 71 skutky a srpen se 71 skutky. Na opačném konci nalezneme říjen se 43 případy znásilnění a leden se 49 případy znásilnění.⁹⁰

Když se podíváme na četnost znásilnění z pohledu jednotlivých dnů v týdnu, z výzkumu vyplývá, že nejvíce skutků je evidováno ve dnech pracovního volna, v sobotu a v neděli. Na sobotu připadá 147 skutků a na neděli skutků 132. Naopak pracovní dny jsou velmi vyrovnané. Z grafu vyčteme, že na pondělí připadá 83 skutků, na úterý 81 skutků, na středu 82 skutků, na čtvrtek 88 skutků a na pátek 94 skutků. Myslím si, že toto není žádným překvapením, když uvážíme, jak jsem zmiňovala výše, že velmi často jsou pachatelé trestného činu znásilnění posilnění alkoholem a pití alkoholu je logicky propojeno se dny, kdy člověk nemá povinnost jít druhý den do práce. Proto je v pátek spácháno více znásilnění než v jiné pracovní dny.⁹¹

Jako poslední časový údaj odborníci zmiňují dokonce přesnou hodinu, během které došlo k trestnému činu znásilnění. Četnost tohoto deliktu je nejvyšší samozřejmě v nočních hodinách. Konkrétně se jedná o 23. hodinu s 59 případy, 2. hodinu ranní s 49 případy a půlnoc s 43 případy. Naopak pouze 5 deliktů bylo zaznamenáno v 8 hodin ráno a 7 deliktů v 9 hodin ráno.⁹²

89 Tamtéž.

90 BLATNÍKOVÁ, Šárka a kol., ref. 87, str. 53–54.

91 BLATNÍKOVÁ, Šárka a kol., ref. 87, str. 55.

92 BLATNÍKOVÁ, Šárka a kol., ref. 87, str. 56.

3.1.3 Oběti trestného činu znásilnění

Na jedné straně stojí pachatel, jehož jsme si podrobně rozebrali v předchozí kapitole, a na straně druhé jeho oběť. Nauka, jež se zabývá oběťmi trestných činů, se nazývá viktimologie a jednou z největších kapacit tohoto vědního oboru je doc. Čírtková, a proto v této části budu čerpat hlavně z jejích děl. Viktimologie je považována za část kriminologie a definice pojmu *oběť* je zde mnohem širší než trestněprávní pojem *poškozený*. Taktéž musím zmínit, že následující zjištění se týkají obětí znásilnění ženského pohlaví, neboť účast mužů jako obětí trestného činu znásilnění je stále ještě zanedbatelná.⁹³

Bohužel i v roce 2022 je vnímání obětí znásilnění společností často ovlivňováno před-
sudky a mýty. Nyní si představíme nejčastější z nich a zároveň se pokusím je vyvrátit.⁹⁴

- Mýtus: Většina nahlášených znásilnění je vymyšlená.
 - o Fakta: Jak jsme již řekli, ročně je spácháno přibližně 12 000 znásilnění, avšak nahlášeno je jen něco kolem 5 %, z čehož falešná obvinění tvoří dle studií něco kolem 6 až 10 %.
- Mýtus: Hlavním motivem při znásilnění je sexuální touha.
 - o Fakta: Všechny studie, jež byly provedeny na téma znásilnění, ukazují, že pachateli nejde primárně o pohlavní styk, ale o moc. Znásilnění je zde používáno jako nástroj.
- Mýtus: Oběti v podstatě po znásilnění touží.
 - o Fakta: Je zcela jasné, že i když existují jedinci, kteří mají rádi tzv. tvrdý pohlavní styk, neznamená to, že chtějí být znásilněni. Pachatel zde má pohlavní styk asociovaný s násilím, a nikoliv s láskou.
- Mýtus: Pachatel je ojedinelý patologický jedinec.
 - o Fakta: K znásilnění nejčastěji dochází mezi partnery, příbuznými či jinak známými lidmi. Ve většině případů se jedná o zcela mentálně zdravého jedince a předpoklad, že vnějškově slušní a zdraví lidé neznásilňují, je lichý. Toto platí i pro následující předsudek.
- Mýtus: Pachatel znásilnění je pro oběť neznámý muž a znásilnění zpravidla probíhá formou přepadení.
- Mýtus: Znásilňovány jsou pouze nepočestné ženy.

93 ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014, str. 183. ISBN 978-80-262-0582-1.

94 Mýty a fakta. Stop znásilnění [online]. [Cit. 2022-06-22.] Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/myty-a-fakta>.

- Fakta: S tímto mýtem je spojen pojem tzv. dokonalé oběti: jedná se o mladou atraktivní ženu a lidé jsou přesvědčeni, že přece nikdo jiný být znásilněn nemůže, protože není jasné, proč by to pachatel dělal. Avšak pravda leží někde úplně jinde. Obětí se může stát žena, muž, dítě jakéhokoliv věku, jakékoliv rasy, jakéhokoliv vzhledu.
- Mýtus: Znásilňovány jsou jen ženy či děti.
 - Fakta: Přestože – jak jsem již zmiňovala – chybí data o mužských obětech znásilnění, neznamená to, že jimi nejsou. Dle studií se jejich podíl na celkovém počtu znásilnění pohybuje někde kolem 7 až 10 %. Ve většině případů se však jedná o homosexuální pohlavní styk.
- Mýtus: Znásilněné osoby jsou za své znásilnění zodpovědné.
 - Fakta: Všichni jsme už někdy slyšeli věty jako „Byla opilá, šla sama v noci“. Toto v nás vyvolává pocit, že si to oběť zasloužila, avšak nemohli bychom se více mýlit. V žádném případě nemůžeme omlouvat znásilnění těmito charakteristikami. Na světě neexistuje žádná okolnost, jež by znásilnění ospravedlňovala.
- Mýtus: Žena se má nechat znásilnit, aby se vyhnula dalším zraněním či zabití.
 - Fakta: Zde se musím již poněkolkáté opakovat. Znásilnění je vražda duše. Toto jednání zanechává na duši nejhlubší rány, které se mnohdy nikdy nezahojí. Navíc zde nikdy není jistota, že pachatel se uspokojí znásilněním a následně oběť například nezabije.
- Mýtus: Násilníci jsou vždy muži.
 - Fakta: V kapitole o pachatelích trestného činu znásilnění jsem uvedla, že v letech 2016 až 2020 byly odsouzeny pro tento skutek 2 ženy. Při míře latence je však skutečný počet mnohem vyšší.
- Mýtus: Pokud jsou přítomny jakékoliv známky potěšení, jako jsou orgasmus, erekce či ejakulace, nejedná se o znásilnění.
 - Fakta: Z biologického hlediska platí, že ani orgasmus, ani erekce, ani ejakulace nemusejí souviset se sexuálním vzrušením a zcela jistě to případně neznamená souhlas.

3.1.3.1 Základní typy obětí znásilnění

Hlavní kritérium, podle kterého kategorizujeme oběti znásilnění, představuje vztah oběti k pachateli. Rozlišujeme dvě základní skupiny obětí: oběti vztahového znásilnění a oběti útočného znásilnění.⁹⁵

Co se týče obětí vztahového znásilnění, násilné chování se odehrává na pozadí původních kontaktů nebo sympatií mezi obětí a pachatelem. Oběť je zaskočena a často i paralyzována tím, že pachatel se začne vůči ní chovat násilně poté, co k ní byl přátelský.⁹⁶

Zvláštní podskupinu vztahového znásilnění tvoří znásilnění v manželství. V těchto případech je trestný čin znásilnění součástí dalších trestných činů, jež souvisí s dlouhodobým psychickým a fyzickým týráním oběti. Odborníci rozřazují pachatele manželského znásilnění do čtyř kategorií: a) manžel, jenž upřednostňuje znásilnění manželky před pohlavním stykem s jejím souhlasem, b) manžel, jenž je indiferentní k tomu, zda pohlavní styk bude probíhat se souhlasem manželky, či nikoliv, c) manžel, jenž upřednostňuje konsensuální pohlavní styk, ovšem dopustí se trestného činu znásilnění, pokud mu manželka odmítne splnit jeho sexuální přání, d) manžel, jehož sexuální touhou je znásilnit svoji manželku.⁹⁷

Naopak u oběti útočného znásilnění je její pozice rozdílná. U oběti dominuje strach a stres z překvapivého útoku. Po ukončení celého skutku v oběti přetrvává pocit strachu a velmi často se v těchto případech u obětí objevují příznaky blízké obrazu posttraumatické stresové poruchy.⁹⁸

3.1.3.2 Previktivní faktory

Odborníci se zabývají otázkou, zdali existují určité predispozice, které zvyšují u žen pravděpodobnost, že se někdy stanou obětí znásilnění. Badatelé se v minulosti snažili podrobně popsat charakteristiky, jež z ženy činí favorizovaný cíl sexuálního útoku, a taktéž připouštějí, že riziko znásilnění není rozloženo náhodně.

„V pozadí stojí koncepce o tzv. participaci oběti na vzniku trestného činu (v modernějším vydání pak koncepce atraktivity oběti pro pachatele). Základní myšlenka spočívá v tom, že chování, a tudíž i některé osobnostní rysy oběti podstatným způsobem ovlivňují rozhodování pachatele a tím i spáchání trestného činu.“⁹⁹ Jedná se například o provokování či samotnou účast, avšak nejedná se o účast v trestněprávním slova smyslu.

95 JELÍNEK, Jiří, ref. 65, str. 339.

96 ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 80, str. 184.

97 JELÍNEK, Jiří, ref. 65, str. 339.

98 ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 80, str. 184.

99 Tamtéž.

Výzkumy pokračují i v dnešní době, avšak zaměřují se pouze na určité skupiny, jež jsou obvykle velmi ohrožené: prostitutky, drogově závislí. Hlavním smyslem těchto studií je získat poznatky, jež by mohly pomoci s vytvářením preventivních programů. Čírtková uvádí jako příklad projekt, ve kterém se zjišťovalo, na čem konkrétně závisí vyšší pravděpodobnost znásilnění uvnitř skupiny drogově závislých mladých žen. V rámci tohoto projektu bylo zjištěno, že mezi hlavní previktivní faktory patří exaltované chování, konflikty se zákonem a střídání partnerů.¹⁰⁰

Naštěstí aktuální studie již opustily myšlenku, že existují nějaké psychologicky predestinované oběti. Nyní se odborníci zaměřují na hypotézu zranitelnosti neboli vulnerability. „Zranitelnost je chápána jako komplexní vývojová charakteristika, tj. může se měnit v čase. Pro účely zkoumání bývá zranitelnost předběžně definována pomocí vzorců chování a myšlení, které má jedinec sklon použít při zvládání obtížných a nebezpečných situací. Výzkumy se momentálně snaží ověřit, zda zranitelnost sehrává roli významného previktivního eventuálně reviktivizačního faktoru v případech znásilnění.“¹⁰¹

3.1.3.3 Průběh znásilnění

Odborníci považují pro pochopení celé problematiky obětí znásilnění za velmi důležité chování a mentální pochody oběti během sexuálního útoku. Zajímá nás, jaké pocity oběť v průběhu zažívá, jaké akce a reakce na místě koná. Výstupem tohoto bádání by mělo být zjištění, jaké reakce oběti vedou k případnému překažení pachatelova jednání.¹⁰²

Čírtková uvádí jednu ze studií, jež se zaměřila na emoce, které v průběhu znásilnění cítí oběti tohoto jednání, přičemž zkoumána byla skupina o velikosti 21 žen, které své znásilnění ohlásily. Nejčastěji ženy pociťovaly strach ze smrti; bezmoc a vztek zažila více než polovina dotázaných. Pocity hněvu zažilo 40 % žen, ponížení bylo zaznamenáno taktéž u 40 % a pouze 20 % respondentek bylo schopno chovat se racionálně.¹⁰³

Dalšího výzkumu se zúčastnilo 127 žen a výzkum se snažil zjistit nejefektivnější možnosti chování oběti v průběhu sexuálního útoku. Za nejúčinnější byly považovány verbální odpor (například hlasitý křik) a komunikace s pachatelem. Naopak v názoru na fyzickou obranu neboli konfrontační odpor se respondentky nemohly shodnout. Více než polovina dotázaných mělo za to, že tento způsob chování působí spíše provokativně, pachatele ještě

100 ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 80, str. 185.

101 Tamtéž.

102 Tamtéž.

103 ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 80, str. 185–186.

více nabudí a účinek bude pravděpodobně mizivý. Jako další možnosti se objevily pasivita či být málo energický. Avšak v případě pasivity bylo zjištěno, že se spíše zvyšuje pravděpodobnost pokračování v útoku. Totéž platí o prosbách o ukončení, o milost.¹⁰⁴

3.1.3.4 *Následky znásilnění*

Následek znásilnění neboli „rape trauma“ je pojem, kterým popisujeme pocity, jež oběť zažívá, pocity ohrožení na životě a následné negativní intimní prožitky. Trauma ze znásilnění se řadí mezi posttraumatické stresové poruchy a u znásilněných se objevují deprese, sociální fobie, kompulzivní poruchy. Zde hraje velkou roli taktéž tzv. sekundární viktimizace, proto rozlišujeme následky znásilnění bezprostřední, jež se odehrávají ihned po činu, a dlouhodobé, mezi které se řadí ona posttraumatická stresová porucha.

„Bezprostřední následky reprezentují akutní reakci na silný stres. Poznatky o chování následujícím bezprostředně po činu jsou velmi důležité, protože se o ně zajímá policie i soud a přihlíží k nim při právním posouzení činu. Bezprostřední chování znásilněné ženy těsně po ukončeném útoku ze strany pachatele záleží do značné míry na charakteristikách činu. Ačkoliv toto sdělení působí celkem triviálně, bývá v soudních síních bohužel často ignorováno. Při právním posouzení věci se nositelé práva pozastavují nad tím, jak se oběť zachovala (například že přijala cigaretu od pachatele, nasedla s ním do auta atd.), a přikládají jejímu chování mylný význam. Přitom při vztahových deliktech a dále tam, kde cizí pachatel použil perverzní či sadistické praktiky, je taková zdánlivě smírná reakce oběti z psychologického pohledu normální, přirozenou reakcí na prožitý stres.“¹⁰⁵

Pokud se oběť rozhodne znásilnění ohlásit, začne se setkávat s reakcemi okolí. Jak jsem již psala výše, i v 21. století hýbou společností předsudky, se kterými se lidé ztotožňují a neresppektují tak lidskou důstojnost oběti a zhoršují její psychické rozpoložení. Bohužel takové chování není výjimkou u policejních příslušníků, kteří vedou výslech znásilněné, či dokonce u lékařů, kteří znásilněnou vyšetřují. Velmi často se objevují nevhodné otázky typu „Co jste čekala, že udělá, když jste s ním šla domů?“ či „Když se oblékáte, jak se oblékáte, tak se nedivte“.¹⁰⁶

V návaznosti i na takto nekorektní chování se u znásilněné objevují dlouhodobá psychická traumata, která se mohou projevovat například úzkostnými stavy, fobiemi, psychosomatickými potížemi, poruchami vztahů a sexuálními poruchami či celkovou změnou

104 ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 80, str. 186.

105 ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 80, str. 188.

106 KOVÁŘ, Petr, ref. 2, str. 68.

postoje k vlastnímu tělu.¹⁰⁷ U 75 % znásilněných se objevují tyto poruchy i po 18 měsících od útoku, přičemž obvyklá doba pro vyrovnání se se znásilněním je přibližně dva roky. Obětem s tím pomáhá velké množství neziskových organizací. Ráda bych zmínila například Bílý kruh bezpečí, Persefonu či Linku pomoci obětem 116 006.

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ref. 93, str. 92.

4 Porovnání skutkových podstat trestného činu znásilnění v právních řádech států, kde je znásilnění definováno na základě souhlasu

V posledních několika letech můžeme zaznamenat sílící trend, kdy se západní státy uchylují k definici trestného činu znásilnění dle projeveného souhlasu obou stran. Jedná se o definici modernější a odpovídající velmi kontroverzní Istanbulské úmluvě a judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. V těchto případech není tedy vůbec zapotřebí použití násilí, pohrůžky násilí či jiné újmy ani využití bezbrannosti. Oběť v takovýchto případech s pohlavním stykem nesouhlasila, v důsledku čehož byl spáchán trestný čin znásilnění.

4.1 Istanbulská úmluva a judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Definice trestného činu znásilnění nalezneme v několika lidskoprávních dokumentech. Jak jsem již výše zmiňovala, jedná se například o Úmluvu Rady Evropy o prevenci násilí vůči ženám a domácího násilí a potírání tohoto jednání neboli Istanbulskou úmluvu. Pojem sexuálního násilí a jeho definici nalezneme v čl. 36:¹⁰⁸

1. Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby byly klasifikovány jako trestné následující úmyslné činy:
 - a. dojde-li přes nesouhlas oběti k vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem,
 - b. je-li přes nesouhlas druhé osoby vykonán jakýkoli jiný akt sexuální povahy,
 - c. je-li druhá osoba přes svůj nesouhlas přinucena podílet se na aktech sexuální povahy se třetí osobou.
2. Souhlas musí být dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností.

Musíme si však uvědomit, že tyto články, stejně jako celá Istanbulská úmluva, jsou závazné pouze pro státy, jež ji ratifikovaly, což není případ Česka, které k ní sice přistoupilo, ale do dnešního dne ji neratifikovalo. Oproti tomu ratifikační proces dokončilo například Německo, Dánsko, Švédsko či Španělsko, kde v návaznosti na tuto ratifikaci došlo k redefinici trestného činu znásilnění.

¹⁰⁸ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí [online]. [Cit. 2022-07-02.] Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>.

Avšak Istanbulská úmluva nepřichází s naprostou novinkou, jelikož již v roce 2003 rozhodoval Evropský soud pro lidská práva v případě M. C. proti Bulharsku.¹⁰⁹ Soud rozhodl, že rigidní trvání na důkazu fyzického odporu u sexuálních trestných činů může představovat porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V článku 3 Úmluvy se dočteme, že znásilnění je čin představující nelidské a ponižující zacházení a taktéž se jedná o závažný zásah do sexuální integrity člověka a jeho soukromí dle článku 8 Úmluvy. Soud se v rozsudku vyjadřuje, že i když historicky byl v mnoha evropských státech vyžadován důkaz odporu oběti jako prvek znásilnění, současný právní vývoj spěje k vnímání znásilnění jako jakéhokoli nesouhlasného pohlavního styku, který zahrnuje taktéž případy, kdy je oběť paralyzována a neschopna odporu.

4.2 Skutková podstata trestného činu znásilnění v Německu

Abychom zjistili skutkovou podstatu znásilnění v Německu, musíme se podívat do německého trestního zákoníku neboli Strafgesetzbuch. Tento zákon je účinný od 10. listopadu 2016 a náš soused se díky němu zařadil mezi státy, jež nedefinují znásilnění na základě použití násilí či pohrůžky násilí. Konkrétně ustanovení § 177 obsahuje definice sexuálního útoku, sexuálního nátlaku a znásilnění.¹¹⁰

- (1) Kdo vykoná na osobě proti její rozeznatelné vůli sexuální akty nebo tuto osobu nechá vykonat sexuální akty na sobě anebo zapříčiní, že dotyčná osoba vykoná sexuální akty na třetí osobě nebo sexuální akty vykonané třetí osobou strpí, bude potrestán trestem odnětí svobody na šest měsíců až pět let.
- (2) Stejně bude potrestán, kdo vykoná sexuální akty na jiné osobě nebo nechá tuto osobu takové sexuální akty vykonat anebo zapříčiní, že dotyčná osoba vykoná sexuální akty na třetí osobě nebo sexuální akty vykonané třetí osobou strpí
 - a. využívá-li pachatel skutečnosti, že osoba není schopná utvořit nebo projevit nesouhlasnou vůli,
 - b. využívá-li pachatel skutečnosti, že osoba má kvůli svému fyzickému nebo duševnímu stavu výrazně omezenou schopnost utvořit nebo projevit svou vůli, to neplatí, získal-li pachatel souhlas,
 - c. využívá-li pachatel momentu překvapení,

109 Rozsudek ESLP ze dne 4. prosince 2003 ve věci M. C. proti Bulharsku, stížnost č. 39272/98 [online]. [Cit. 2022-07-02.] Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/92D1E2767149C36AC12584C100458447/\\$file/M.%20C.%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/92D1E2767149C36AC12584C100458447/$file/M.%20C.%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&).

110 Strafgesetzbuch [online]. [Cit. 2022-07-02.] V oficiálním překladu do angličtiny dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html.

- d. využívá-li pachatel stavu, v němž oběť hrozí při vznesení odporu závažná újma, nebo
- e. donutí-li pachatel osobu k vykonání nebo strpění sexuálních aktů pod pohrůžkou závažné újmy.

V následujících odstavcích nalezneme kvalifikované skutkové podstaty, jež trestají přísněji některé formy jednání:

- (3) odnětím svobody na nejméně jeden rok bude pachatel potrestán, je-li neschopnost oběti utvořit nebo projevit svou vůli způsobena nemocí anebo zdravotním postižením;
- (4) odnětím svobody na nejméně jeden rok bude pachatel potrestán,
 - a. užije-li vůči oběti násilí,
 - b. vyhrožuje-li oběti přímo hrozící újrou na životě nebo zdraví,
 - c. využívá-li stavu, kdy je bezbranná oběť vystavena jeho působení;
- (5) odnětím svobody na nejméně dvě léta bude pachatel potrestán ve zvlášť závažných případech. O zvlášť závažný případ se jedná zpravidla tehdy,
 - a. vykoná-li pachatel s obětí soulož nebo nechá-li oběť soulož vykonat anebo vykoná-li s obětí obdobné a zvlášť ponižující sexuální akty, zejména jsou-li spojeny s proniknutím do těla (znásilnění), nebo nechá oběť takové akty vykonat,
 - b. je-li čin spáchán více osobami;
- (6) odnětím svobody na nejméně tři léta bude pachatel potrestán,
 - a. má-li u sebe zbraň nebo jiný nebezpečný předmět,
 - b. má-li u sebe jiný předmět nebo prostředek, pomocí něhož může násilím nebo pohrůžkou násilím zabránit odporu jiné osoby anebo tento odpor překonat,
 - c. vystavuje-li oběť nebezpečí těžkého ublížení na zdraví;
- (7) odnětím svobody na nejméně pět let bude pachatel potrestán,
 - a. použije-li při činu zbraň nebo jiný nebezpečný předmět,
 - b. dopustí-li se během činu těžkého týrání oběti nebo,
 - c. vystaví-li oběť při činu nebezpečí smrti.
- (8) V méně závažných případech podle odstavců 1 a 2 je trestem odnětí svobody na dobu od tří měsíců do tří let, v méně závažných případech podle odstavců 3 a 4

odnětí svobody na dobu od šesti měsíců do deseti let a v méně závažných případech podle odstavců 6 a 7 trest odnětí svobody od jednoho roku do deseti let.

4.3 Skutková podstata trestného činu znásilnění v Dánsku

Změna skutkové podstaty trestného činu znásilnění v Dánsku byla přijata na konci roku 2020 s účinností od 1. ledna 2021. Paragraf 216 dánského trestního zákoníku zní:¹¹¹

- 1) Kdo vykoná soulož s osobou, která s tím nesouhlasila, bude potrestán za znásilnění trestem odnětí svobody až na osm let.
- 2) Kdo vykoná soulož s dítětem do 12 let, bude potrestán trestem odnětí svobody až na dvanáct let.
- 3) Trest odnětí svobody podle odst. 1 může být zvýšen na dvanáct let, pokud bylo znásilnění obzvláště nebezpečné povahy nebo existují jinak zvláště přitěžující okolnosti.
- 4) Při stanovení trestu je třeba vzít v úvahu konkrétní porušení spojené s trestným činem.
- 5) Při stanovení trestu je obecně zapotřebí uvést jako přitěžující okolnost, že oběť je obětí obchodování s lidmi.

Pod pojem soulož, jež nalezneme v § 216 odst. 1 dánského trestního zákoníku, spadá soulož anální, orální, stimulace pohlavních orgánů apod.

4.4 Skutková podstata trestného činu znásilnění ve Švédsku

K redefinici trestného činu znásilnění došlo ve Švédsku v roce 2018. Tento delikt nalezneme ve švédském trestním zákoníku v kapitole 6 o sexuálních činech, konkrétně v § 1 a § 1a:¹¹²

Kdo vykoná soulož nebo jiný sexuální akt s ohledem na závažnost porušení srovnatelný se souloží s osobou, která se neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění a bude potrestán trestem odnětí svobody od dvou do šesti let.

Při posuzování toho, zda účast osoby byla dobrovolná, či ne, se vezme v úvahu zejména, zda byla dobrovolnost vyjádřena slovy či jednáním nebo jiným způsobem.

Účast oběti nikdy nemůže být považována za dobrovolnou, pokud:

111 Straffeloven [online]. [Cit. 2022-07-02.] Dostupné z: <https://danskelove.dk/straffeloven>.

112 Brottsbalk (1962:700.) [online]. [Cit. 2022-07-02.] V oficiálním překladu do angličtiny dostupné z: <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/>.

1. je důsledkem útoku jiného násilí, vyhrožování trestným činem, hrozby zahájení trestního stíhání proti osobě / podání trestného oznámení pro jiný čin nebo hrozby podání poškozující informace o jiném,
2. pachatel zneužije skutečnosti, že osoba se nachází ve zranitelné situaci z důvodu bezvědomí, spánku, závažné obavy, vlivu alkoholu nebo drog, nemoci, zranění nebo jiného důvodu s ohledem na okolnosti,
3. pachatel přivede oběť k účasti na činu závažným zneužíváním závislosti osoby na pachateli.

Pokud je s ohledem na okolnosti s činem spojené čin považován za méně závažný, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody v délce maximálně čtyři roky.

Pokud je trestný čin dle prvního odstavce považován za závažný, zejména s ohledem na použití násilí, hrozeb závažné povahy, nebo pokud oběť napadlo více osob nebo se nějakým způsobem na činu zúčastnilo, nebo pokud s ohledem na použité metody či věk oběti pachatel oběť vystavil zvláštní bezohlednosti a brutalitě, bude pachatel potrestán odnětím svobody na nejméně pět let a maximálně deset let.

V následujícím paragrafu, tedy v § 1a kapitoly 6 švédského trestního zákoníku, taktéž nalezneme definici trestného činu znásilnění z nedbalosti:¹¹³

Kdo se dopustí činu podle § 1 v hrubé nedbalosti ohledně skutečnosti, že se druhá osoba neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění z nedbalosti a bude potrestán trestem odnětí svobody na maximálně čtyři roky. Pokud je s ohledem na okolnosti trestný čin méně závažný, osoba nebude považována za trestně odpovědnou.

113 Brottsbalk (1962:700.) [online]. [citováno 2. 7. 2022]. V oficiálním překladu do angličtiny dostupný na: <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/>.

5 Aktuální kauzy

S kauzami, jenž se týkají trestného činu znásilnění se v médiích potkáme relativně pravidelně. Často se jedná o případy, které mají ve čtenářích vyvolat vášně na základě absurdních skutkových okolností a tím se stávají pro jejich vydavatele vděčnými. V rámci této kapitoly se pokusím přiblížit dva pravomocně odsouzené případy. Jedná se o případ Martina Zavorala z roku 2022 a případ Jaroslava Dobeše, který byl pravomocně odsouzen v roce 2018.

5.1 Kauza Martina Zavorala

Kauza Martina Zavorala je z nedávné doby. Větší pozornosti se jí dostalo poté, co se zjistilo, že trenér kickboxu, jenž se ke znásilnění a sexuálnímu nátlaku přímo u soudu doznal, se i nadále věnuje trénování. Pan Zavoral odešel od Obvodního soudu Prahy 6 s podmínkou a pětiletým zákazem činnosti, který se vztahoval na práci s mládeží.

Obětí jednání reprezentačního trenéra se stala jeho svěřenkyně, v té době teprve sedmnáctiletá Petra, vůči níž se dopustil sexuálního nátlaku a znásilnění. Za tato jednání byl v polovině února roku 2022 pravomocně odsouzen ke třem letům vězení s pětiletou podmínkou. I když se dopustil zvláště závažného zločinu, za který mu hrozil trest odnětí svobody až deset let, dostal trest podmíněný, a to díky institutu prohlášení viny, jenž v průběhu hlavního líčení využil.

Petra ve své výpovědi uvedla: „Začalo to tím, abych poslala fotku, jak trénuji. Pak chtěl fotky ve spodním prádle, pak bez podprsenky a nakonec i komplet nahé. Tvrdil, že správný reprezentant má mít kuráž, být sebevědomý a ty fotky že jsou důkaz, že mám být reprezentant. Bylo období, kdy jsem každý den kolem půl dvanácté, kdy byl ve studiu sám, musela koukat na to, jak se uspokojuje. Posílal jednu fotku za druhou. Chtěl, abych i já posílala fotky, a bylo mu jedno, jestli jsem ve škole, venku, nebo na tréninku. Musela jsem jít na záchod a tam to začít fotit. Vždycky když jsem přijela do Prahy na soustředění, různě mě osahával. Třeba když mi upravoval helmu, namáčkl se na mě tak, abych jaksi cítila zezadu všechno. Postupně si však dovoloval víc. Jednoho odpoledne po tréninku na přelomu července a srpna v roce 2018 si mě zavolal do kanceláře. Začal mi sahat do kalhotek a chtěl, abych ho uspokojila rukou. Když jsem se rozbřečela a začala ho prosit, ať to nedělá, začal na mě řvát, ať jdu do hajzlu a ať vypadnu.“¹¹⁴

114 NOVÁK, Jan. Ničil životy i sny. Trenér odsouzený za znásilnění přesto dál pracuje. In: *Seznam Zprávy* [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-trener-odsouzeny-za-znasilnovani-sverenky-n-dal-pracuje-s-mladymi-divkami-198338>.

I v tomto případě v návaznosti na Petřino obvinění se začaly objevovat další a další svěřenkyně, která zažily podobné chování a popisovaly zcela stejný modus operandi, jež popsala Petra.

Sám Martin Zavoral se v jednom z rozhovorů poté, co nabyl rozsudek právní moci, vyjádřil takto: „Jsem nevinný. Musel jsem se přiznat, protože když to spočítáte dohromady, neměl jsem na výběr, protože toto nikdy nevyhraji. Paní právnička si udělala na kauze jméno a pak to nafoukla.“¹¹⁵

Oproti jiným případům zde již došlo k pravomocnému odsouzení.

5.2 Kauza Jaroslava Dobeše alias guru Járy

Jako druhý bych ráda popsala a rozebrala opravdu velmi známou kauzu. Jedná se o případ Jaroslava Dobeše, který je známější pod jménem guru Jára. Taktéž si říká Óm nad-samec či guru Anahdán. Jedná se o samozvaného duchovního mistra tantry a zakladatele esoterické školy Poetrie, kde se dopouštěl trestného jednání.¹¹⁶

Od roku 2007 byl Jaroslav Dobeš sledován policií pro podezření z pohlavního zneužívání svých žákyň. V říjnu 2014 mu soud uložil trest odnětí svobody v délce trvání deseti let. Již v té době se však skrýval i se svojí spolupracovnicí Barborou Pláškovou, která byla taktéž odsouzena, v cizině. Dobeš se trestného činu znásilnění dopustil takzvaným odháčkováním. Obětem bylo řečeno, že pomocí této metody je zbaví sexuálních „háčků“, které v nich zanechali jejich bývalí partneři. „Odháčkování“ mělo být důležité k dalšímu duchovnímu rozvoji.

Státní zástupkyně tehdy uvedla: „Dobeš metodu odháčkování zavedl jako zdroj obživy. Byla to zhoubná, zvrhlá teorie, která vedla k poškození desítek až stovek žen, zjištěno bylo tři sta případů. Některé ženy to podstoupily dobrovolně, některé mají vážné následky. Snažil se, aby se zapojilo co nejvíce žen, a proto záměrně zvolil tuto techniku.“¹¹⁷

„Na konci vícedenního semináře jsem dostala nabídku na odháčkování, neměla jsem nejmenší tušení, co konkrétně mě čeká. Po úvodním dechovém cvičení jsem měla změněné vědomí a nebyla jsem schopná ovládat své vlastní tělo. Všude kolem mě hořely svíčky a hrála podmanivá hudba. Za chvíli se objevil na scéně guru Jára. Měla jsem zavřené oči. Náhle jsem

115 NOVÁK, Jan, ref. 114.

116 ŠTĚRBA, Radek a Roman LIBIGER. *Uprchlý guru Jára dostal za znásilňování zvané odháčkování 10 let vězení*. In: *iDnes.cz* [online]. 7. 10. 2014 [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/jaroslav-dobes-neboli-guru-jara-byl-odsouzeny-za-sexualni-zneužívani.A141007_124911_zlin-zpravy_ras.

117 ŠTĚRBA, Radek a Roman LIBIGER, ref. 116.

cítla, že mi někdo sundal kalhotky a vnikl do mě. Bylo to nepříjemné, vykřikla jsem. Mužský hlas mi řekl, ať jsem potichu. Byl to hlas Dobeše,“ uvedla jedna z obětí.¹¹⁸

Rozsudek z roku 2014 byl ovšem v roce 2018 zrušen vrchním soudem v Olomouci. Zlínský soud následně snížil Dobešův trest na 7 let a 6 měsíců za znásilnění šesti žen.

Oba odsouzení byli v roce 2015 zatknuti filipínskou imigrační policií v návaznosti na žádost České republiky o navrácení zpět do vlasti. V reakci na to požádali na Filipínách o náboženský azyl, ten jim však až do dnešního dne nebyl udělen. Aktuálně se nacházejí v imigračním detenčním zařízení v Manile.¹¹⁹

118 Tamtéž.

119 HOLAKOVSKÝ, Milan. Kauza guru Járy: Pravda nemá vyjít najevo, tvrdí advokáti. In: *Denik.cz* [online]. 23. 3. 2016 [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/guru-jara-soudci-zlinskeho-souduse-angazovali-v-cinnosti-skoly-poetrie-20160323.html.

Závěr

Ve své diplomové práci na téma trestného činu znásilnění dle § 185 trestního zákoníku jsem se zaměřila na danou problematiku z hlediska trestněprávního, viz první dvě kapitoly, i z hlediska kriminologického, viz kapitola třetí, a taktéž jsem podrobně rozebrala právní kodifikaci v zemích, kde je znásilnění definováno absencí souhlasu, a vybrané aktuální kauzy v České republice. Jedná se o delikt, na který je nutné nahlížet jak z pohledu kriminologického a jeho podřazení pod mravnostní kriminalitu, tak z pohledu trestněprávního, abychom pochopili, proč vlastně k tomuto trestnému činu dochází, kdo jej páchá a kdo a proč se stává jeho obětí.

V samotném úvodu své diplomové práce jsem si stanovila základní výzkumnou otázku práce – komplexní vymezení trestného činu znásilnění z hlediska trestněprávního s nezbytnými kriminologickými přesahy. Domnívám se, že vytyčeného cíle bylo dosaženo.

Již bylo uvedeno, že v první kapitole práce jsem rozebrala institut znásilnění z historického hlediska. Začala jsem první zmínkou ve starověku, kterou nalezneme v samotné a Bibli, pokračovala jsem přes úpravu středověkou a novověkou až do 20. století, které jsem rozdělila na první a druhou polovinu. Za zajímavý považuji fakt, že až v nedávné době bylo definováno, že znásilnění může být spácháno taktéž ženou, a ne jen mužem, jak to bylo vnímáno po drtivou většinu minulosti. Není divu, že tato kapitola končí aktuální úpravou, kterou nalezneme pod § 185 v zákoně č. 40/2009 Sb.

Dále jsem se podívala na samotný pojem trestného činu a jeho jednotlivé znaky. Podrobně jsem rozebrala skutkovou podstatu trestného činu a její jednotlivé části – objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku, a to z obou hledisek, tedy z hlediska obecného, jež aplikujeme na všechny trestné činy stejně, i z pohledu konkrétního trestného činu znásilnění.

V kapitole o mravnostní kriminalitě jsem nejprve popsala problematiku mravnostní kriminality, pod níž subsumujeme trestný čin znásilnění. Následně jsem přistoupila k mýtům ohledně znásilnění; ty osobně považuji za velmi zajímavé, jelikož zastávám názor, že každý z nás se rozhodně minimálně v jednom z nich „našel“. Totéž lze říct i o statistikách, jež jsou uvedeny v kapitole Doba a místo spáchání znásilnění, a o obětech znásilnění. Konkrétně se jedná o previktimní faktory a následky znásilnění, jež jsou v naší společnosti – myslím – velmi často brány na lehkou váhu.

Následuje část, ve které jsem porovnávala skutkové podstaty trestného činu znásilnění v zemích, kde je definice tohoto deliktu zakotvena v absenci souhlasu. Nemusí zde být tedy

užito žádné násilí, pohrůžka násilí či jiné újmy. Osobně se domnívám, že i naši zákonodárci se postupem času těmto definicím přiblíží, jelikož ve společnosti sílí názor, že je třeba kriminalizovat chování, kdy dojde k souloži bez souhlasu obou stran.

V úplném závěru jsem cítila potřebu rozepsat vybrané případy znásilnění, jež se staly v posledních letech v České republice. Jsou to právě ony, které přispívají k většímu povědomí o této problematice, a měli bychom za ně být v obrovských uvozovkách vděční.

Seznam použitých zdrojů

A. Monografie, učebnice a komentáře

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1.

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-153-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha: Rybka Publishers, 2000. ISBN 80-86182-29-0.

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8., aktual. vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6., aktual. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]. ISBN 978-80-7502-395-7.

KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7345-161-5.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

MALÝ, Karel a kol. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3.

SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a MarieVANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přeprac. vyd.. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. § 140 až 412. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel, Stanislav RIZMAN a František PŮRY. *Trestní zákon: komentář*. 5., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-624-7.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ, ed. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7.

VACEK, Josef. *Sexuální delikty před apelačním soudem v letech 1687–1727: proměna rozhodovací praxe po přijetí Constitutio criminalis Josephina*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3226-3.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4056-4.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

ZAPLETAL, Josef, Oto NOVOTNÝ a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. ASPI. 2008. ISBN 978-80-7357-409-4.

B. Články v časopisech

GŘIVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. Praha, 2009, č. 10, str. 67–72. ISSN 1210-6348.

MITLÖHNER, Miroslav. Několik úvah nad trestným činem znásilnění podle § 241 trestního zákona po novele. *Trestní právo* 2002, č. 10, str. 11–13.

C. Internetové zdroje

Aplikace *Jaktrestame.cz* [online]. [Cit. 2022-06-19.] Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here.

BOBEK, Michal. *Barbara Havelková: Znásilnění – několik úvah nad právní úpravou a její aplikací. Část I – Právní úprava a její kritické zhodnocení* [online]. 22. 6. 2009 [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2009/06/barbara-havelkova-znasilneni-nekolik.html>.

Brottsbalk (1962:700) [online]. [Cit. 2022-07-02.] V oficiálním překladu do angličtiny dostupný na: <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/>.

Deuteronomium. *Bible* [online]. [Cit. 2022-06-11.] Dostupné z: <https://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=deuteronomium>.

HOLAKOVSKÝ, Milan. Kauza guru Járy: Pravda nemá vyjít najevo, tvrdí advokáti. In: *Denik.cz* [online]. 23. 3. 2016 [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/guru-jara-soudci-zlinskeho-soudu-se-angazovali-v-cinnosti-skoly-poetrie-20160323.html.

International Criminal Tribunal for Rwanda, Prosecutor v. Akayesu ICTR-96-4-7, odst. 598 [online]. 1998 [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-4/trial-judgements/en/980902.pdf>.

LEMFELDOVÁ, Magdalena. Lze trestný čin znásilnění spáchat nedbalostně? In: *Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí PROFEM* [online]. 3. 3. 2021 [cit. 2022-05-31]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/novinky/a/lze-trestny-cin-znasilneni-spachat-nedbalostne>.

Mýty a fakta. In: *Stop znásilnění* [online]. [Cit. 2022-06-22.] Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/myty-a-fakta>.

NOVÁK, Jan. Ničil životy i sny. Trenér odsouzený za znásilnění přesto dál pracuje. In: *Seznam Zprávy* [online]. 19. 4. 2022 [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-trener-odsouzeny-za-znasilnovani-sverenky-nadal-pracuje-s-mladymi-divkami-198338>.

Straffeloven [online]. [Cit. 2022-07-02.] Dostupné na: <https://danske.dk/straffeloven>.

Strafgesetzbuch [online]. [Cit. 2022-07-02.] V oficiálním překladu do angličtiny dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html.

ŠTĚRBA, Radek a Roman LIBIGER. Uprchlý guru Jára dostal za znásilňování zvané odháčkování 10 let vězení. In: *iDnes.cz* [online]. 7. 10. 2014 [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/jaroslav-dobes-neboli-guru-jara-byl-odsouzeny-za-sexualni-zneuzivani.A141007_124911_zlin-zpravy_ras.

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí [online]. [Cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>.

Vývoj registrované kriminality v roce 2021. In: *Policie.cz* [online]. [Cit. 2022-06-17.] Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

D. Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 6. 1963, sp. zn. 6 Tz 10/63. (R 25/1964 tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28. 4. 1965, sp. zn. 2 Tz 5/65. (R 33/1965 tr.).

Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 ve věci M. C. proti Bulharsku, stížnost č. 39272/98. [online]. [Cit. 2022-07-02.] Dostupné z:

[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/92D1E2767149C36AC12584C100458447/\\$file/M.%20C.%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/92D1E2767149C36AC12584C100458447/$file/M.%20C.%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 8. 4. 1981, sp. zn. 6 Tz 12/81 (R 27/1982 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80 (R 17/1982 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 1991, sp. zn. 5 To 26/91 (R 31/1992 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009 (T 1196).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012 (výběr NS 3919/2012).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 4 Tmo 5/2016.

E. Ostatní zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony.

Sborník ze semináře pořádaného místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem na téma Trestný čin znásilnění a jeho oběti ze dne 13. září 2000. Kapitola Současná právní úprava mravnostních deliktů a její nedostatky od prof. JUDr. Jiřího Jelínka, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce Trestný čin znásilnění dle § 185 trestního zákoníku je rozdělena celkově do pěti částí, které jsou dále rozřazeny do podkapitol.

V první části práce se zaměřuji na historický vývoj institutu znásilnění, a to od první zmínky o znásilnění, jež se datuje do starověku, přes středověkou úpravu, úpravu v novověku a v první a druhé polovině 20. století až do dnešní úpravy v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Konkrétně trestný čin znásilnění nalezneme v § 185 TZ, jenž spadá do hlavy třetí zvláštní části, trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Na to navazuje kapitola druhá, jež podrobně rozebírá pojem trestného činu a jeho jednotlivé znaky. Zde jsem podrobně rozebrala skutkovou podstatu trestného činu, tedy objekt, objektivní stránku subjekt a subjektivní stránku, a to jak z hlediska obecného, jež aplikujeme na všechny trestné činy, tak konkrétně na trestný čin znásilnění. Taktéž jsem se v této pasáži zaměřila i na jednočinné souběhy trestného činu znásilnění a na kvalifikované skutkové podstaty, jež nalezneme v odstavci druhém až čtvrtém daného ustanovení.

Dále se věnuji mravnostní kriminalitě, jejíž součástí je znásilnění. V podkapitolách blíže přiblížím pachatele znásilnění a jejich následné odsouzení, dobu a místo spáchání a oběti trestného činu znásilnění. Co se týče obětí znásilnění, pozornost věnuji tzv. mýtům o znásilnění, previktivním faktorům, průběhu znásilnění a jeho následkům.

Kapitola čtvrtá se věnuje porovnání skutkových podstat trestného činu znásilnění v zemích, v nichž je definováno absencí souhlasu. Blíže jsou zde rozebrána ustanovení trestních zákoníků v Německu, Švédsku a Dánsku, která budou v budoucnu možná předlohou pro české zákonodárce.

V úplném závěru popisuji vybrané aktuální kauzy znásilnění v České republice, jež byly a jsou velmi medializovány. Rozebrány zde jsou případy trenéra kickboxu Martina Zavorala a Jaroslava Dobeše (alias guru Járy).

Název diplomové práce v anglickém jazyce

The crime of rape according to section 185 of the Criminal Code

Abstract

The diploma thesis The crime of rape according to section 185 of the Criminal Code is divided into five parts, which are further divided into sub-chapters.

In the first part of the thesis, I focus on the historical development of the institution of rape, from the first mention of rape, which dates back to ancient times, through medieval regulation, regulation in the modern age, in the first and second half of the 20th century, up to the current regulation in Act no. 40/2009 Coll., Criminal Code. Specifically, the crime of rape can be found in section 185 of the Criminal Code, which falls under the third special part, Crimes against human dignity in the sexual area.

This is followed by the second chapter, which analyses in detail the concept of a crime and its individual features. Here I described in detail the factual nature of the crime, i.e., the object, the objective side, the subject, and the subjective side, both from the general point of view, which we apply to all crimes, and specifically to the crime of rape. In this passage, I also focused on the single-act concurrences of the criminal act of rape and on the qualified facts found in the second to fourth paragraphs of the given provision.

I also try to describe the topic of moral criminality, which includes rape, in the chapter number three. In the sub-chapters, I will provide a closer look at the perpetrators of rape and their subsequent conviction, the time and place of the crime, and the victims of the crime. Regarding rape victims, I pay attention to the so-called myths about rape, pre-victim factors, the course of rape and its consequences.

The next chapter is dedicated to comparing the facts of the crime of rape in countries where the absence of consent is defined. The provisions of the criminal codes in Germany, Sweden, and Denmark, which may be a model for Czech legislators in the future, are discussed in more detail here.

At the very end, I bring a closer attention to current cases of rape in the Czech Republic, which were and are highly publicized. The cases of kickboxing coach Martin Zavoral and the famous Jaroslav Dobeš alias guru Jára.

Klíčová slova: znásilnění, trestní právo, kriminologie

Key words: rape, criminal law, criminology